ISSN 1814—4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142 №2 ЛЮТИЙ 2009

Про насіння дбаймо завчасно

350 кг із сотки

Мангали – цікава й корисна порода

Санаторно-курортний комплекс "Моршинкурорт"

вул. 50-річчя УПА, 11,
м. Моршин, Львівська обл., 82482
Відділ маркетингу та реалізації
путівок: 8(03260) 6-05-00
e-mail: skk_morshyn@ukrpost.ua

Курорт "Моршин" – один з найвідоміших гастроентерологічних курортів України та зарубіжжя. Основним курортним лікувальним фактором є сульфатно-магнієві мінеральні води. Тут ефективно лікують захворювання органів травлення, особливо печінки та жовчовивідних шляхів, кишківника, різноманітні алергійні стани, порушений обмін речовин.

Показання до лікування:

• хронічні гепатити, холецистити, холангіти, панкреатити без схильності до загострення;

• дискінезії жовчовивідних шляхів і кишківника; • хронічні гастрити з пониженою, підвищеною і нормальною кислотністю; • хронічні гастродуоденіти в стадії ремісії;

• виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки в стадії ремісії; • хронічні коліти, ентероколіти; • хвороби оперованого шлунка; • стан після холецистектомії і перенесеного вірусного гепатиту; • хвороби обміну речовин (цукровий діабет, сечокислі діатези, ожиріння та інші); • **супутні захворювання:** остеохондрози, гінекологічні захворювання, захворювання сечостатевої системи (в т.ч. сексуальні розлади у чоловіків), опорно-рухового апарату, неврози, а також реабілітація потерпілих від аварії на ЧАЕС (дорослі і діти з батьками).

В арсеналі лікування: ***вживання мінеральних вод джерел*** №1, №6 та №4; ***мінеральні ванни, душі:*** гідролазерний, циркулярний, висхідний, душ Шарко; ***кишкові зрошення***, гінекологічні зрошення та спринцювання мінеральною водою; ***грязелікування:*** електрофорез з гряззю, грязеві ректальні та вагінальні тампони; озокеритолікування; масаж (звичайний, гінекологічний, простати); ***підводний душ-масаж***, релакс-масаж; ***фітотерапія; психотерапія; інгаляції:*** масляні, з відваром лікарських трав, лужний і мінерально-евкаліптовий аерозолі; лікування імпотенції методом від'ємного локального тиску; ***стоматологічне лікування;*** лікувальна фізкультура і механотерапія; широкий комплекс фізіотерапевтичного лікування; ***лабораторні методи дослідження:*** клінічні, біохімічні, бактеріологічні, імунологічні, цитологічні; ***функціональні методи дослідження:*** УЗД, ЕКГ, ГФС, РВГ та інші; консультації лікарів вузьких спеціальностей.

Харчування: триразове дієтичне, відповідно до захворювань органів травлення, нирок, обміну речовин.

Проживання: в одно- і двомісних номерах з усіма зручностями, одно-, дво- і трикімнатних "люксах" (підвищеної комфортності).

Санаторно-курортний комплекс "МОРШИНКУРОРТ", до складу якого входять санаторії: **"Світанок", "Дністер", "Перлина Прикарпаття", "Лаванда", "Черемош"**, радо зустріне вас на курорті "Моршин". Наші висококласні спеціалісти прикладуть усі зусилля для відновлення вашого здоров'я.

Усі перлічені санаторії розміщені в центральній частині курорту "Моршин", серед прадавнього екологічно чистого лісопарку, на відстані 200–300 м від бювету мінеральних вод та бальнеолікарні.

Місцезнаходження курорту "Моршин": 85 км від Львова, 14 км від ст. Стрий Львівської залізниці.

Їхати: до ст. Львів або Стрий. Далі з центрального вокзалу: маршрутним таксі до м. Моршин.

ТОВ "Агрофірма-Елітсортнасіння" –

e-mail: elitsort@ln.ua
www.elitsort.com.ua
03680,м. Київ,
вулиця Народного Ополчення, 15
ТОВ "Агрофірма-Елітсортнасіння"

провідна насіннєва компанія на вітчизняному ринку, що виробляє і реалізує високоякісне репродукційне насіння, пропонує широкий асортимент квіткових, пряно-смакових, овочевих, баштанних культур, газонних трав, кормових буряків за оптовими цінами!

Насіння кавуна:

АУ ПРОДЮСЕР – вег.п.75–85 дн., плід округлої форми, до 14–15 кг, м 'якуш яскраво-червоний.

ДРАГОНА F_1 – вег.п. 80 дн., плід видовжено-овальний, до 8–10 кг, м'якуш яскраво-червоний, транспортабельність добра.

Оптова торгівля:

03680, **м. Київ**, вулиця Народного Ополчення, 15.
Телефон:(044) 249-09-74, 249-09-75, 249-09-76, Факс:(044) 249-93-09
e-mail: elitsort@ln.ua www.elitsort.com.ua
01103, **м. Київ**, вул. Ківвідзе, 30-А.
Телефон/факс: (044) 285-32-55
84306, **м. Краматорськ**, Торговий дім " Аматор ".
Телефон : (050) 220-22 -38, (050) 578-87-44, (050) 154-48-80.

Роздрібна торгівля:

03680,**м. Київ**, вулиця Народного Ополчення, 15.
Телефон:(044) 249-09-74, 249-09-75, 249-09-76
Факс:(044) 249-93-09
e-mail: elitsort@ln.ua www.elitsort.com.ua
м. Київ, вулиця Верхній Вал, 16, Житній ринок, 1 поверх.
Телефон:(097) 870-86-34

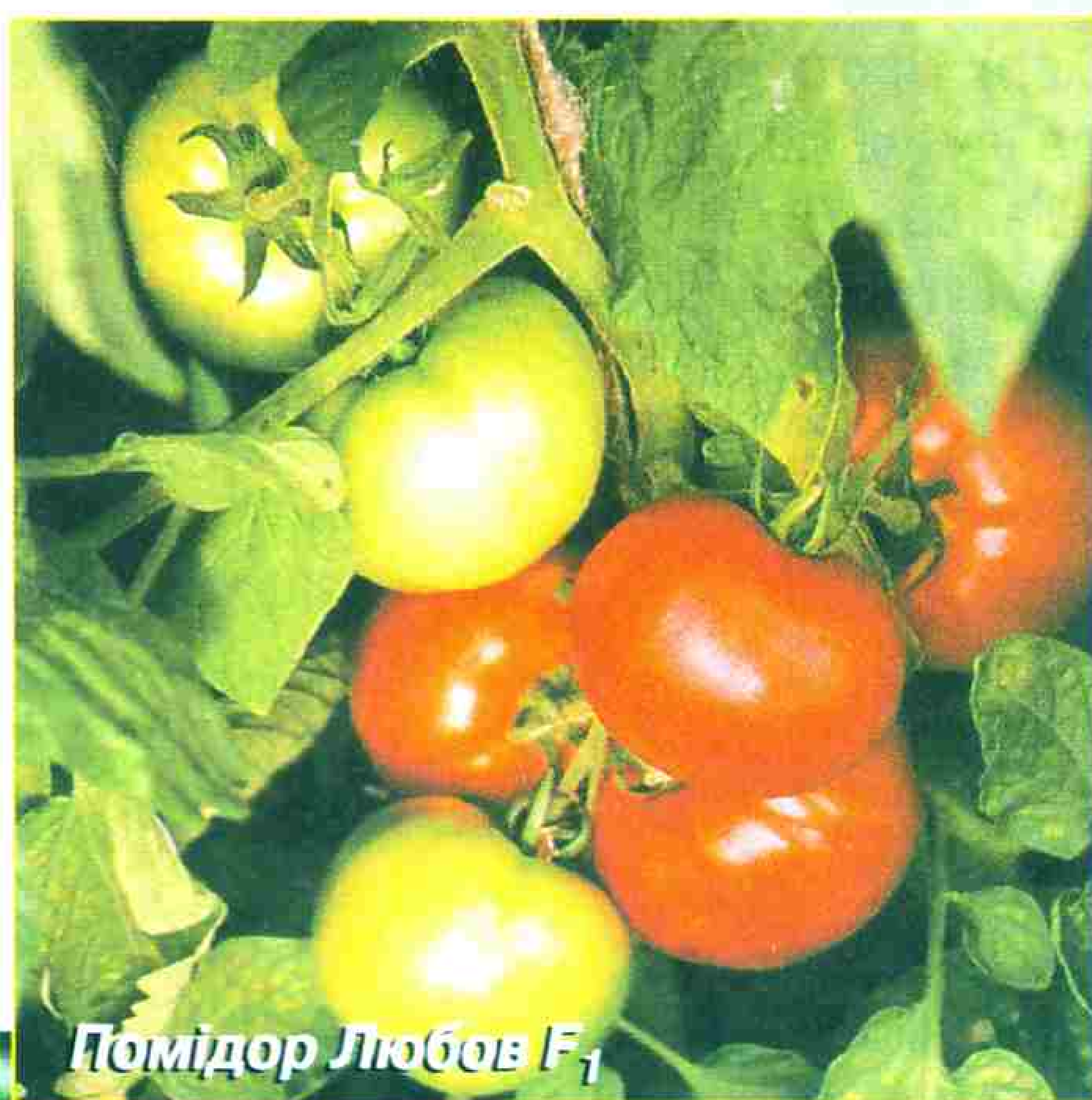
Підсумки минулорічного сезону

Шанувальники журналу "Дім, сад, город" знайомі з моїми публікаціями про вирощування ряду овочевих культур, здебільшого селекції Придністровського НДІ сільського господарства та Науково-дослідного центру селекції, насінництва і агротехніки (м. Тернопіль), з селекціонерами яких я вже більше двадцяти років підтримую тісний зв'язок.

Якщо підводити підсумки минулорічного сезону, слід зауважити, що літо було складним майже в усіх регіонах України. Холодна погода трималася з весни і аж до середини червня. Особливо низькою була температура вночі. Розсада переросла, її висаджували в ґрунт майже на місяць пізніше. У липні західні та північні області залило дощами. Городи було затоплено, багато городників втратили надію зібрати хоч якийсь урожай. Водночас на півдні рослини потерпали від спеки. І навіть у таких екстремальних погодних умовах мені вдалося отримати непоганий урожай помідорів. І це завдяки тому, що я вирощував придністровські сорти та гібриди. 2008 рік ще раз показав, що помідори із Придністров'я дуже надійні. В цьому я переконався особисто, про це свідчить велика кількість листів від городників з різних регіонів України, з якими я ділився насінням.

Помідор Де Барао

Помідор Любов F_1

Помідор Аврора F_1

Якщо говорити про сорти селекції Придністровського НДІ сільського господарства, то слід відмітити, що найкраще показали себе такі: **Загадка, Примула, Незабудка, Старт, Золота осінь, Нота, Вінець, Персей**, сливкоподібні **Надія, Мар'юшка, Лагуна, Слава Молдові**. Порадували городників і ранні гібриди **Катюша, Анюта F_1, Мрія F_1, Луїза (Зінаїда) F_1, Меркурій (Андромеда) F_1, Нептун F_1, Союз 8 F_1**.

Добре зарекомендували себе у 2008 році сорти та гібриди Науково-дослідного Центру селекції, насінництва і агротехніки: **Санька (Прометей), Полюс 2, Аврора F_1, Гелена F_1, Ірина F_1, Пріма Люкс F_1, Примадонна F_1, Юранд F_1, Надія F_1, Настьона F_1, Дар'я F_1, Любов F_1, Вірність F_1**. Незважаючи на холодну весну, затримку із висаджуванням у відкритий ґрунт, вони обдарували всіх, хто їх вирощував, повноцінним урожаєм.

З-поміж високорослих сортів я дуже задоволений сортом Де Барао різних кольорів: червоного, жовтого, малинового, чорного, рожевого, смугастого, і особливо Де Барао царським (у нього плоди важать 120–130 г, рожево-малинового кольору, з маленьким носиком). Порадували мене й інші високорослі сорти, а саме: **Гібрид Тарасенка 2, Яблунька Росії, Машенька, Синьйорита, Трапеза, Городник, Хурма, Ранкова роса, Червоні вітрила, Зачарування, Райська насолода, Мікадо рожевий**.

Виникає запитання: як мені вдалося за таких несприятливих погодних умов отримати непоганий урожай? Насамперед завдяки використанню дуже ранніх сортів і гібридів, згаданих вище. А всім городникам відомо, що ранні сорти помідорів особливо цінуються. І саме тому, що вони встигають відплодоносити до холодних серпневих ночей. Щоправда, торік і червневі ночі були холодними, це затримало розвиток рослин, отож усі сорти та гібриди почали дозрівати з невеликим запізненням. Але я допоміг їм вистояти в цих несприятливих кліматичних умовах, підживлюючи позакоренево. Для підживлення, яке проводив через кожні 10 днів, використовував біоглобін, імуноцитофіт, емістим та гумат натрію, а також органічні добрива: курячий послід, коров'як та настій з трави.

Курячий послід і коров'як наполовину розводив водою, настоював протягом п'яти днів. Потім 1 л настою розводив у 10 л води і поливав ним рослини під корінь.

Настій з трави готував так: ємкість щільно заповнював травою, бур'янами, овочевими відходами, фруктами, які обпали. Все це заливав водою, накривав і ставив на 8–10

Дім·сад·город №2 2009 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"

Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.

днів. Потім настій розводив водою (1:1) і поливав рослини помідорів. У такому настої містяться практично всі корисні речовини та мікроелементи, потрібні рослині. Передозувати його, як хімічне добриво, неможливо. Підживлювати можна часто, шкоди не буде. Помідори дуже добре реагують на такі підживлення.

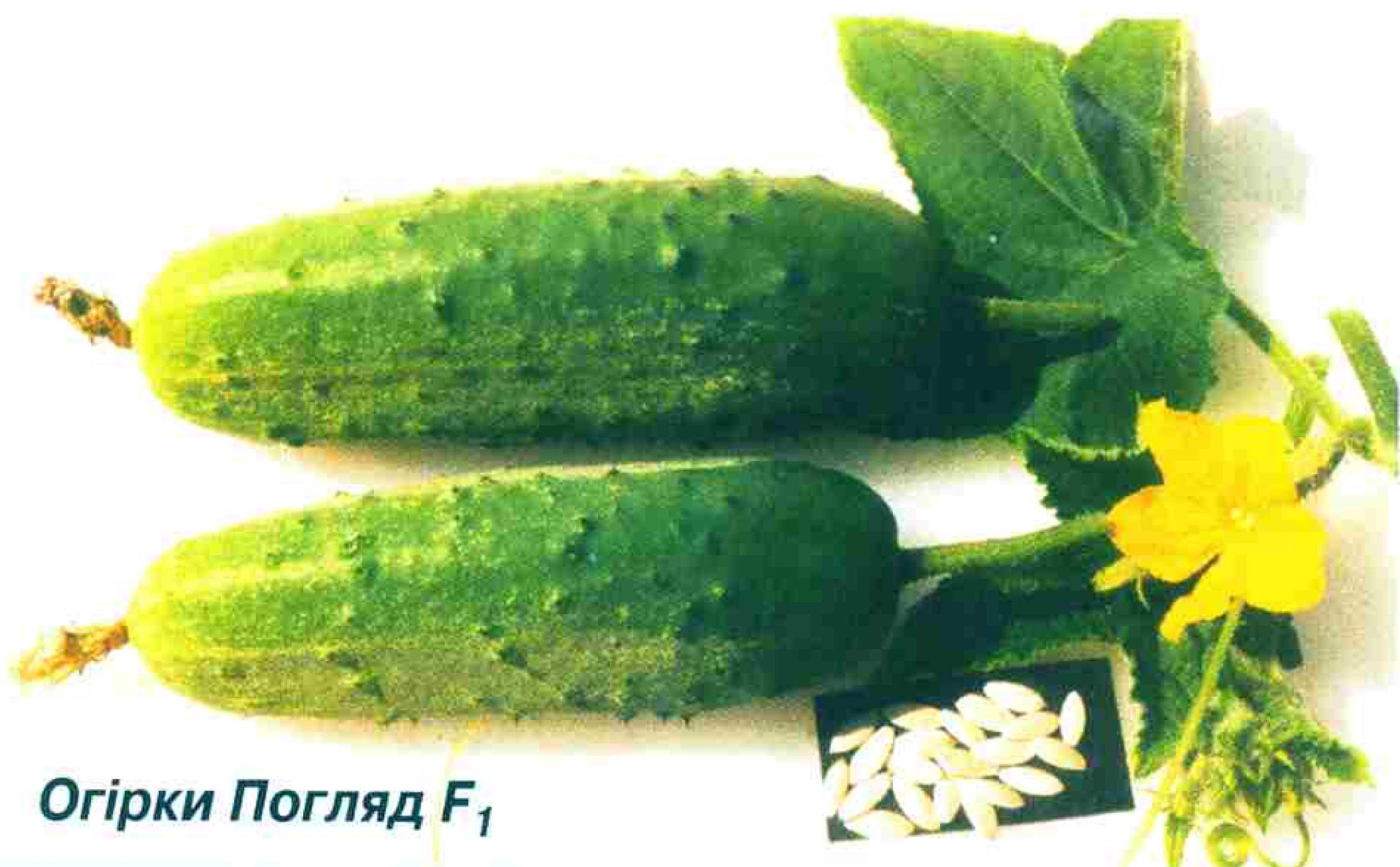
Підживлення припинив наприкінці серпня. На високорослих та пізніх сортах прищипував верхівки. Це необхідно для того, щоб припинити цвітіння верхніх китиць, що дає можливість достигнути всім плодам, які вже зав'язалися. Жаліти пагони, які цвітуть, не варто, вони затримують достигання помідорів і, як наслідок, урожай стиглих плодів буде незначним.

Затримка у розвитку ранніх сортів і гібридів помідорів призвела до появи на них ряду грибних та вірусних хвороб. Тому я обробляв рослини пестицидами (проти шкідників) та фунгіцидами (проти збудників захворювань). Для цього використовував швейцарський препарат темп та німецький конфідор максі (фірма Байєр). Проти вірусних і грибних захворювань застосовував німецький препарат нового покоління – інфініт, фірми Байєр.

На власному досвіді та на підставі відгуків городників з різних регіонів України я переконався, що навіть у такий тяжкий для України погодний рік, яким був 2008 р., помідори з Придністров'я виявилися найбільш надійними і обдарували всіх, хто їх вирощував, нехай трохи пізнішим, але повноцінним урожаєм.

А тепер про огірки. У № 2 журналу "Дім, сад, город" за 2007 рік надруковано мою статтю "З огірками цілий рік", в якій я ділився досвідом вирощування як бджолозапилювальних, так і партенокарпічних (самозапильних) огірків селекції Придністровського НДІ сільського господарства. У 2008 році, як і в попередні роки, я вирощував бджолозапилювальні гібриди селекції цього інституту: **Погляд (Взгляд) F_1, Епілог F_1, Бізнес F_1, Ескадрон F_1, Зубрьонок F_1, Одісей F_1, Родничок F_1**, та сорти **Мірабелла і Фаворит**. Крім цих сортів та гібридів, на моїй ділянці росли сорти ніжинського сортотипу **Носівський, Ніжинка, Ера, Етап**, які виведені на Носівській дослідній станції (Чернігівська обл.). Вирощуючи їх, я дійшов висновку, що давньовідомий сорт Ніжинський відроджується.

Якщо у мене були невеликі проблеми з вирощуванням вищезгаданих бджолозапильних сортів та гібридів, бо внаслідок несприятливих погодних умов вони погано запилювалися комахами, то я залишився дуже задоволений партенокарпічними гібридами: **Щелкунчик F_1, Аншлаг F_1, Жанна д'Арк F_1, Святослав F_1, Юліан F_1, Чорномор F_1**. Незважаючи на прохолодну та дощову погоду, відсутність комах, вони чудово самозапилилися і дали добрий урожай. У цьому я переконався особисто, про це свідчать відгуки овочівників-любителів, з якими я ділився насінням.

Огірки Погляд F_1

Непогані результати забезпечує і вирощування партенокарпічних гібридів огірків у кімнаті, що дає змогу отримувати урожай взимку та рано навесні.

Загальновідомо, що **солодкий перець** – абсолютний чемпіон серед овочів та фруктів за вмістом вітаміну С. В цьому його цінність, і останнім часом цю культуру вирощують на всій території України, зокрема й на півночі, де, висіваючи ранні сорти, можна збирати повноцінний урожай.

Уже багато років я вирощую сорти: **Дует, Вінні-Пух, Тополин, Політ, Ластівка, Вікторія, Богатир, Лумінa (Білозірка), Орльонок** та помідороподібні сорти (так звану ратунду) червоного кольору – **Колосок, Мерішор, Рубіновий**, і жовтого кольору: **Сонечко** та **Золотий ювілей**. Всі ці сорти виведені у Придністровському НДІ сільського господарства. У тому, що вони прекрасно підходять до кліматичних умов України, переконалися багато городників.

Як і в попередні роки, насіння на розсаду я висівав у середині лютого. Проте затяжна й холодна весна затримала висаджування розсади у відкритий ґрунт. Багато уваги приділяв загартуванню розсади, виносячи її періодично надвір. Перед висаджуванням добре поливав, щоб рослини не були зів'ялими (такі погано приживлюються, затримується їхній ріст). Намагався висаджувати у відкритий ґрунт у другій половині дня, щоб за ніч вони могли дещо зміцніти.

Перець Вікторія

За період вегетації підживлював перець не менше чотирьох разів. Перше підживлення проводив через два тижні після висаджування розчином коров'яку (1:5) або пташиного посліду (1:10) з додаванням деревного попелу. Якщо використовував мінеральні добрива, то в 10 літрах води розчиняв 15–20 г аміачної селітри, 40–50 г суперфосфату і 15–20 г хлористого калію. Цього розчину вистачає на 10 рослин.

Вдруге підживлював на початку плодоношення. У період масового утворення плодів зростає потреба перцю у поживних речовинах. Тоді проводив третє підживлення розчином коров'яку або пташиного посліду. Оскільки торік перець значно затримувався у рості і давав дрібні плоди, довелося робити четверте підживлення.

Щоб уникнути виснаження рослин, а також затримки достигання плодів, перші перці я збирав зеленими (у технічній стиглості). Це підвищувало урожайність рослин. Взагалі, я переконався, що чим частіше збирати плоди, тим більшу кількість поживних речовин отримає зав'язь, яка утворюється. У цей час я знову підживлював рослини.

З метою збільшення урожайності кущів прищипував рослини над 5–6-им листком. Це сприяє утворенню бічних пагонів, кращому розгалуженню і збільшенню врожаю.

Перець Колобок

Плоди перцю добре витримують дозарювання, тому я їх збирав не повністю стиглими і розкладав на дозарювання. Завдяки цьому на рослинах зав'язувалися нові плоди, підвищувалася врожайність. Така агротехніка вирощування солодкого перцю сприяла одержанню повноцінного врожаю цієї культури навіть у несприятливий за погодними умовами рік.

І, зрештою, про **баклажани.** Ранні сорти **Вератик** (період від сходів до перших плодів у технічній стиглості – 105–109 днів), **Баклан** (відповідно 126–135 днів) та **Суклейський** (135–138 днів), які я вирощую майже 20 років, не підвели мене й торік. Мені вдалося отримати непоганий урожай. І запорукою цього було дотримання агротехніки вирощування ранніх сортів цієї культури.

Насіння на розсаду висівав наприкінці лютого – на початку березня (за 80–90 днів до запланованого висаджування розсади у відкритий ґрунт). Перед висівом знезаражував його, витримуючи протягом 20 хвилин у воді з температурою 30°С, а потім 15–20 хвилин – в 1%-ному розчині марганцівки.

Баклажани Баклан

Ґрунтосуміш, якою заповнював ящики для розсади, складалася з дернової землі, торфу чи перегною та піску (2:1:1). Лінійкою робив борозенки глибиною 1,5–2 см на відстані 5 см одна від одної. Насіння висівав з інтервалом 2–3 см.

Потім ґрунтосуміш поливав теплою водою з марганцівкою, ящик накривав плівкою чи склом і ставив у тепле місце (температура має бути не нижчою 23–25°С). Через 6–8 днів з'являлися сходи, тоді скло (плівку) знімав, а ящик переносив на найбільш освітлене місце (у перший тиждень сіянцям потрібно більше світла, ніж тепла) і підтримував температуру 15–16°С.

Розсаду регулярно поливаю, не допускаючи пересихання ґрунту, і 2–3 рази підживлюю розчином курячого посліду (1:20), коров'яку (1:10) чи мінеральними добривами: 75 г суперфосфату, 25 г сечовини та 25 г калійної солі на 5 л води.

У відкритий ґрунт висаджую розсаду у віці 80–90 днів наприкінці третьої декади травня, коли мине загроза заморозків. Готова до висаджування розсада повинна бути висотою 10–12 см, мати 6–8 справжніх листків і добре розвинуту кореневу систему. Схема висаджування: міжряддя – 70 см, відстань між рослинами в рядку – 30–40 см.

Далі догляд за рослинами полягає у розпушуванні ґрунту, прополюванні, боротьбі з шкідниками, поливах та підживленні.

Беручи до уваги велику потребу баклажанів у вологості ґрунту, особливу увагу приділяю поливанню прогрітою на сонці водою. Поливаю так, щоб ґрунт зволожувався на глибину 40–50 см. За сезон поливаю до 12 разів.

За період вегетації проводжу 2–3 підживлення рослин розчином курячого посліду (1:20), коров'яку (1:10) чи мінеральними добривами (переважно азотними). Перше підживлення роблю на початку бутонізації, друге – перед масовим збиранням урожаю, третє – після збирання, в період утворення плодів на бокових пагонах.

Для захисту рослин від вітру та холоду по периметру ділянки, де ростуть баклажани, висаджую куліси (кукурудза, соняшник). Вони допомагають створити оптимальні умови для розвитку рослин баклажанів (особливо актуально це було в сезоні, що минув), захищаючи рослини як від несприятливих погодних умов, так і від поширення інфекції, попереджуючи захворювання, які розвиваються в сиру й прохолодну погоду.

Баклажани Суклейський

Боротьба з колорадськими жуками – одна з основних проблем у вирощуванні баклажанів. На початку літа жуків (як і гусениць та інших шкідників) збираю вручну. Коли ж вони з'являються масово, використовую хімічні препарати (арріво, шерпа, регент). Проти інших шкідників і хвороб використовую настої полину, деревію, лушпиння цибулі, часнику (100–150 г сухих листків чи лушпиння цибулі настоюю в 10 л води протягом 24 годин, а потім обробляю рослини), а також бордоську рідину (1%-ний розчин), мідний купорос з кальцинованою содою. Щоправда, торік внаслідок прохолодної й затяжної весни колорадський жук та інші шкідники затрималися у розвитку, отож боротися з ними було значно легше.

Така агротехніка вирощування ранніх сортів баклажанів, як і помідорів, огірків та солодкого перцю, дала мені змогу зібрати непоганий урожай цих культур.

Насамкінець хочу звернутися до городників, яким не вдалося зібрати урожай у минулому році. Не втрачайте оптимізму, не занепадайте духом. Можливо, ви щось не врахували, щось упустили, вам не вистачило досвіду та знань. Але це можна виправити.

Читайте, думайте, експериментуйте, вчіться. Це допоможе уникнути помилок у новому сезоні.

Петро Філіпчук,
вул. Гетьмана Мазепи, буд. 272, кв. 64,
м. Коломия, Івано-Франківська обл., 78208,
тел. (03433) 5-24-25, моб. 8-0955-333875

Більш морозостійкі ті культури, у яких зародок заглиблений у сім'ядолі (квасоля, горох, соняшник).

Підготовка до сівби

Одночасно із зберіганням насіння слід готувати до наступної сівби. Що мається на увазі? Це, насамперед, калібрування, знезаражування, дражування, пророщування і яровизація. Всі ці агрозаходи сприяють підвищенню схожості і врожайності овочевих рослин.

Калібрування – це відбір кращих повноважових насінин і відокремлення слабких, щуплих, сплюснутих, а то й порожніх. Калібрують насіння в 3–5%-ному розчині кухонної солі. На 1 л води треба додати 50 г солі. Опущене в розчин повноважове насіння осідає на дно, а непотріб спливає на поверхню.

Знезараження досягають замочуванням прокаліброваного насіння на 20–30 хвилин у розчині марганцівки. Після цього його промивають, підсушують і зберігають до сівби.

Дражування – обволікання насіння поживною сумішшю, яка сприяє кращому росту і розвитку рослин. Склад суміші приблизно такий: перегною – 50 г, суперфосфату 3–5 г, стільки ж коров'яку з розрахунку на 10 г насіння. А щоб суміш прилипала до насіння, його замочують у 0,5%-ному розчині пектинового клею. Одержане драже може зберігатися до 5 місяців.

Пророщування проводять вже перед сівбою. Насіння зволожують, розстеляють тонким шаром і витримують кілька днів за температури +15–20°С. Таке насіння дає сходи на 5–7 днів раніше, ніж сухе.

Яровизація насіння передбачає витримку його після пророщування в стані спокою: насіння буряків – 10–12 днів, моркви, петрушки, цибулі-чорнушки – 15–20, капусти, редьки, помідорів – 17–23 дні до сівби. Насіння виносять у лідник або погріб (можна й у холодильник) і зберігають за температури не нижче 0°С. За передчасного настання сприятливих умов сівби яровизацію можна припинити.

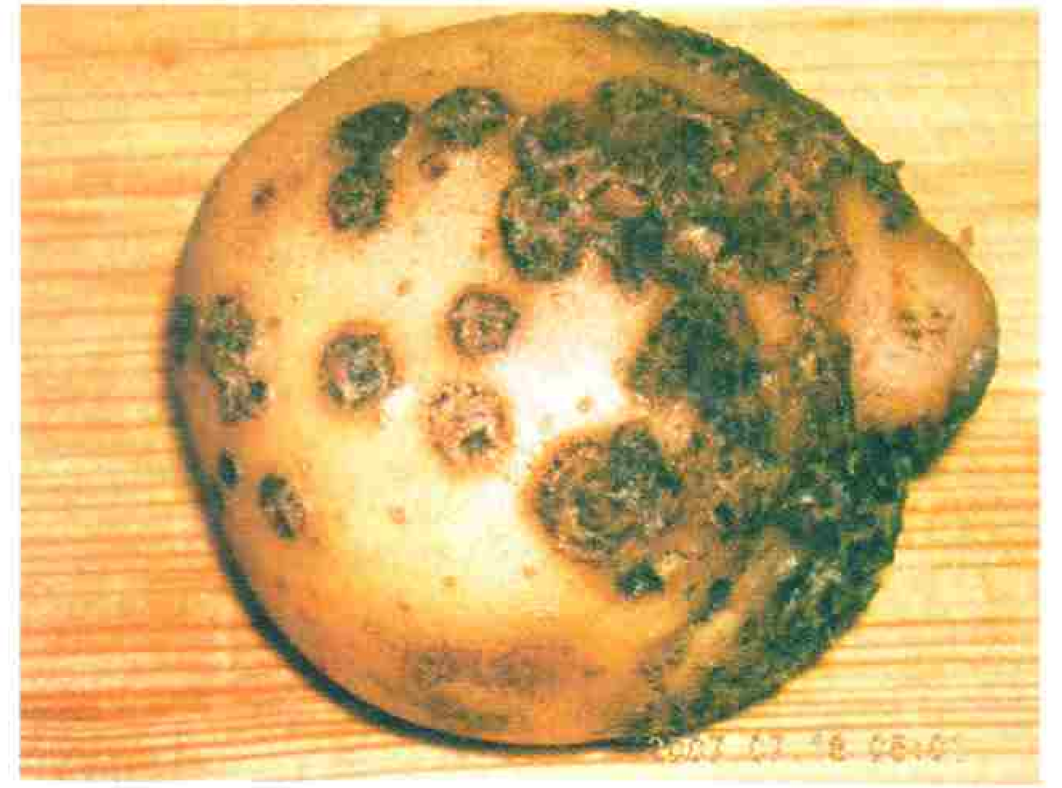
Певний інтерес становить прогрівання та прожарювання насіння. Скажімо, чорнушка дає швидкі й дружні сходи, якщо насіння протягом 6–8 годин вимочити у воді за температури +40–50°С. Прожарене за температури +80–90°С насіння кавунів сходить уже на 5–6-ий день, замість 16–18 днів зазвичай. А прожарене насіння петрушки сходить на третій день, тоді як за традиційного способу сівби сходи з'являються майже через місяць.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

Як оздоровити ґрунт?

От який за якістю я отримала врожай (фото). Садивний матеріал був чистий. Скоріш за все, причина у ґрунті. Як його оздоровити?

Н.С. Полякова,
с. Геронимівка, Черкаська обл.

Судячи з фото, це – типовий рак рослин, зрозуміло, що назва умовна. Сутність цієї хвороби полягає в утворенні пухлин та наростів (за аналогією, як у людини, тому схожі назви). Збудниками її є гриби і бактерії. На буряку вона дуже поширена. Як ви правильно здогадалися, хвороба передається через ґрунт. Рекомендовано обробляти бульби препаратом престиж до висаджування. Допомагає позбутися патогенів чорний пар з ретельним знищенням бур'янів, особливо пасльонових. Якщо пар вас не влаштовує, можна 5–6 років вирощувати на цьому місці рослини, які не уражуються раком: кукурудзу, зернобобові, жито, звичайно, із застосуванням сівозміни.

Використовуйте лише повністю перепрілий гній. Для сівби буряків, до того ж, відбирайте тільки дражоване насіння. Звичайно, для картоплі та буряків також важлива сівозміна, з поверненням їх на попереднє місце не раніше, ніж на 4–5-й рік, як і рослин з їхніх родин – пасльонових та лободових (наприклад, шпинат, кормові буряки).

Раніше для знезараження ґрунту використовували препарат нітрафен, який нині витіснено фумігантами. Є й народний спосіб: розведіть на місці, де росли влітку рослини, велике вогнище, можна навіть кілька, наприклад, з опалого листя, рослинних решток. Вогонь ліквідує інфекцію на кілька сантиметрів вглибину, грунт стане стерильним.

На мою думку, вказаних агротехнічних засобів без застосування пестицидів буде достатньо. Не забувайте лише проводити глибоке перекопування (оранку) з ретельним знищенням рослинних решток.

Ю.В. Слєпцов,
Національний аграрний університет

Щоб ласувати томатами і взимку

На моєму городі було випробувано понад 300 сортів томатів, а нині вирощую більше 100 сортів цього дивовижного овоча. Щороку висаджую 1500–2000 шт. рослин, адже асортимент постійно поповнюю новинками, а з тими сортами, що добре себе зарекомендували, розлучатися не маю бажання.

Своїх "плеканців" розділяю на декілька груп: універсальні сорти, екзотичні, гіганти, ті, що довго зберігаються, та кімнатні.

Цю розповідь хочу присвятити саме кімнатним томатам, адже сезон вирощування овочів у відкритому ґрунті промайнув, а опалювані теплиці має далеко не кожен, проте поласувати овочами хочеться і в холодну пору року. Зарадити цьому можна завдяки спеціально виведеним штамбовим кімнатним сортам.

Фаворитами з-поміж них є багаторічні кімнатні сорти Крайова та Піксі. Як перший, так і другий мають штамбовий кущ. Плоди масою 80–100 г, це досить непоганий показник як для кімнатних томатів.

Піксі – рожевоплідний сорт, плоди круглі, дуже приємні на смак. Рослини розвиваються добре як у кімнатних умовах, так і у відкритому ґрунті. Більшу частину рослин я висаджую на грядку, щоб отримати насіння, тож якщо ви хочете мати якісне насіння, висівайте та висаджуйте кімнатні помідори дещо раніше: наприкінці квітня – на почату травня.

Загалом не складно підібрати час для висіву кімнатних томатів, зваживши, в який час бажаєте отримати плоди. Вегетаційний період цих сортів від сходів до збирання плодів триває 90–100 днів, тож вирішуйте самі.

Крайова – кущ у цього сорту штамбовий, дуже компактний, плоди червоні, круглі, смачні. Обидва сорти вирізняються рясним плодоношенням. З одного куща можна зібрати 2–3 кг плодів (це дуже добрий показник для кімнатних томатів).

Як уже зазначалося, згадані сорти багаторічні, тобто після першого плодоношення, коли рослина скине листя і вегетаційний період завершено, варто вкоротити бокові пагони та основне стебло на 3–5 см й припинити полив рослин на 15 днів, а самі рослини винести в прохолодне місце, де температура сягає +10–15°С. Але якщо ґрунт занадто пересохне, потрібно тільки злегка зволожити його.

Після двотижневого "відпочинку" ємкість з томатами заносять у тепле, добре освітлене місце, де температурні показники +20–25°С, та починають інтенсивно поливати. Варто стежити, щоб ґрунт постійно перебував у вологому стані, але не занадто, тобто, щоб надмірна волога виходила через отвори на дні ємкості.

Через деякий час томати почнуть оживати, пускати нові молоді пагони (пасинки), і згодом слід знову чекати врожаю. Повертати рослину до життя можна декілька разів. Особливо зручно робити це в міських умовах.

Насіння кімнатних томатів варто обов'язково продезінфікувати: 1) 1 склянка води + 10 крапель йоду; 2) 1 склянка води + 2 грами марганцівки; 3) 1 склянка води (окропу) + 1 ст. л. сухої кропиви (настоювати 2 години).

Потім потрібно замочити насіння на 30–40 хвилин, відцідити, злегка підсушити до вологого стану, потрусити насіння порошком хлорокису міді та висушити, помішуючи, до сипкого стану.

Насіння треба висівати в роючий, легкий ґрунт, який ви можете придбати на ринку, у спеціалізованих магазинах або приготувати самі. Ось його склад: по одній частині перегною, землі; піску; склянка деревного попелу на відро суміші.

Через тиждень після сходів томати слід підживити. Досить добрий результат дає настій лушпиння цибулі. Ємкість треба наповнити цибулевим лушпинням та долити до верху гарячою водою. Настоювати протягом доби. А можна приготувати настій часнику: склянка подрібненого часнику на 5 л холодної води.

І перший, і другий настої справляють як підживлювальну, так і дезінфікуючу дію. Підживлювати рослину слід щотижня як під корінь, так і обприскуючи по листю.

Місце для кімнатних томатів доцільно вибирати добре освітлене, без протягів.

Подовжити вживання такого чудового овоча можна також завдяки сортам, які довго зберігаються.

Л.В. Харитоненко,
с. Петрівське,
Рокитнянський р-н, Київська обл., 09621

Нещодавно в журналі "Дім, сад, город" (№ 4 за 2008 р.) вийшла з друку моя стаття "Щоб сад родив щедро", на яку отримав багато схвальних відгуків від читачів. Щиро дякую їм за це.

Хочу поділитися досвідом, як вирощувати високі, стабільні врожаї картоплі на малих площах і тим самим економити не стільки площу, як фізичні зусилля, насамперед літніх людей. Це стосується й мене, адже мені 72 роки. Щороку без гною отримую не менше 350 кг бульб з однієї сотки. Ґрунти сірі лісові, "середньоврожайні" для картоплі. Верхній загумусований шар товщиною 25–30 см, слабокислий, підстеляюча порода – слабосолонцюватий суглинок. Меліоративних заходів ніяких, вапна немає. Без органічних добрив тут не обійтися. А де взяти гній, якщо він в Україні вже майже занесений до Червоної книги? Пишу на досвіді нашого села. Два

Без гною 350 кг картоплі з сотки

роки тому на вулиці було з півсотні корів, а зараз залишилося дві.

В жодному разі не скажу, що наше село відмирає, на відміну від багатьох інших сіл, навіть у чорноземній зоні України. Навпаки, майже всі вулиці заасфальтовані, з'явилися добротні будинки, нові паркани, ворота, дахи на будинках. Майже у кожному дворі по одному, а то й по два легкові автомобілі, є трактори, вантажівки.

Наші селяни мають чималий досвід вирощування картоплі – другого українського хліба. Тому я нікого не збираюся вчити. Якщо у людини є своя відпрацьована технологія, тоді, може, і їй я чимось допоможу, адже ми все життя повинні вчитися.

Під картоплею у мене зайнято дві сотки. Приділяю необхідну увагу всім елементам агротехніки, особливо удобренню, бо я – спеціаліст-агрохімік. Восени не спалюю рослинні рештки, як роблять усі односельці, щоб город був "вилизаний", а складаю у купи, 5–6 куп на сотку: все, що гниє і дає органічну масу. Навіть гілки після обрізування дерев скидаю на купи. Восени та взимку ці купи під дією мишей, черв'яків та мікроорганізмів наполовину "переробляються", перегнивають, і навіть частина насіння бур'янів. Все, що залишилося, спалюю навесні і розкидаю попіл туди, де не було куп.

Сорти у мене дуже врожайні, високорослі: Санта, Забава, Слов'янка, Белла Росса. Садивний матеріал відбираю восени під час копання картоплі. Перед садінням пророщую бульби протягом двох тижнів. Схема садіння – 50×50 см. Висаджую наприкінці квітня, обов'язково в розпушену землю, під лопату. Не визнаю садіння під "тризуб", коли земля ущільнюється і на її поверхні з'являється лише один паросток. У кожну лунку кладу половину чайної ложки тукосуміші або нітрофоски. Останніми роками газетярі так налякали населення нітратами, що вони і мінімальну кількість добрив бояться вносити під культуру, навіть під час садіння в лунки та рядки. А що можна отримати від землі, не даючи туди добрив? Згадайте минулі роки, коли всі основні культури висівали з обов'язковим внесенням добрив у рядки. Проти ведмедки вкидаю по 3–4 гранули базудину.

Як тільки з'являються перші сходи, обробляю їх і землю навкруги рекомендованими проти колорадського жука інсектицидами. Цим допомагаю сходам зміцніти.

Підгортаю рослини двічі: вперше, тільки-но з'являються всі сходи, при цьому не боюся присипати їх землею. Це рятує рослини також від ранніх весняних заморозків. Повторне підгортання роблю через 2–2,5 тижні. Влітку прополюю від бур'янів (без сапи).

Повторне обприскування роблю, коли масово з'являться личинки. Після цвітіння майже не обприскую. Користуюся дволітровим обприскувачем. На двох сотках це дуже практично.

Влітку, коли немає опадів, 2–3 рази за вегетацію поливаю картоплю. На двох сотках це можна зробити навіть звичайною поливайкою. Не раджу збирати личинки колорадського жука віниками, це марна справа. Людина помічає лише жука та личинку і зовсім не звертає увагу на затоптування городу та руйнацію пагорба землі, який насипали під кущ під час підгортання.

Маю річний досвід обробки картоплі проти колорадського жука препаратом престиж. Виконував все за інструкцією. З'явилися сходи, а біля них – мертві жуки. Кущі картоплі розвивалися нормально протягом двох місяців. Такої розкішної надземної маси раніше не помічав, адже листя зовсім не ушкоджувалося жуками. Проте, згодом виявилося, що жуки листя не їли, але яйця відкладали справно і дуже багато. Через два місяці з'явилася сила-силенна "маківок" і більших личинок. Довелося обприскувати, як і завжди.

Оброблена престижем розсада баклажанів вистояла під навалою жуків і рослини дали гарний урожай плодів. У новому сезоні спробую обробити розсаду і томатів (дай Боже дожити).

Наприкінці вегетації, перед копанням картоплі, помітив, що бульби були пошкоджені ведмедкою, совкою та личинками травневого хруща, причому спостерігалися й старі ушкодження, і зовсім свіжі. Базудину не застосовував і дуже пожалкував про це. Там, де вносив його, шкодила лише совка.

Урожай у мене стабільний: 700 кг картоплі з двох соток, з них 600 кг – товарної і 100 кг – насіннєвої.

В.П. Цифір,
с. Вороньків, Бориспільський р-н, Київська обл.

Обрізування плодових дерев у дачних і присадибних садах

*На сторінках "ДСГ" (№№ 10–12 за 2004 р. і №№ 1–5 за 2005 р.) вже побачили світ матеріали **Федора Григоровича Білеки** про обрізування кісточкових плодових порід. Але сталося так, що ті матеріали складають другу частину підготовленої автором книги. Перша ж частина книги присвячена обрізуванню зерняткових плодових дерев. Тож, щоб тема обрізування плодових дерев була висвітлена нами у повному обсязі, у цьому номері і в наступних номерах із люб'язної згоди автора розпочинаємо друкувати першу частину підготовленої до друку книги.*

Від автора

Формування крони й обрізування плодових дерев – ключова і найскладніша система заходів у всій агротехніці садівництва. Але багато садівників не дооцінюють її. Звідси – грубі помилки в обрізуванні. А від них – велика шкода садам. Ось чому автор цих рядків за кілька років наполегливої праці підготував книгу з метою дати садівникам-аматорам цілісну й достатню для них систему знань про завдання і прийоми обрізування, способи та технології їх вирішення, з тим, щоб садівник зміг без грубих промахів і тупикових ситуацій впоратися із численними і складними проблемами в обрізуванні головних порід плодових дерев у всі їхні вікові періоди, з урахуванням особливостей порід і сортів.

Автор не ставить перед собою за мету ще раз повторити те, що багато разів написано у довідниках для садівників-аматорів. Заради цього не варто було б і відбирати час у читачів. Але суть у тому, що у багатьох таких довідниках замість цілісної системи обрізування ми знаходимо лише опис її окремих прийомів та основних параметрів окремих типів крон. Зрозуміло, що їх садівник має знати. Але цього недостатньо. Навіть у перші роки після садіння садівник може зайти в тупик, наприклад, у довідниках йому рекомендують, як поступати з тими нормальними пагонами, котрі виросли за першу вегетацію. Але ж пагонам не накажеш вирости точно за довідником. А що робити садівнику, якщо для формування нижнього ярусу гілок потрібні три пагони, а виросло придатних лише один чи два? І навіть, якщо два, то один під другим? Або ж, якщо три, то дуже слабкі? Або ж – з гострими кутами відходження? Чи за першу вегетацію – жодного придатного бокового пагона? Таке має місце доволі часто. У довідниках для аматорів про це не згадується. Що ж робити у таких випадках садівнику-аматору? – Самому шляхом проб і помилок наосліп "придумувати велосипед"? Але ж науці відомі потрібні у таких випадках прийоми. Чому ж їх не підказати аматорам?

Або ж: у довідниках рекомендують закладати скелетні гілки першого, другого порядків, напівскелетні та обростаючі через відповідні для кожної з них інтервали. Безумовно, – це вихідна інформація. Але як молоді пагони (різні за силою росту, розташуванням) перетворити у скелетні гілки, а як у напівскелетні або обростаючі, коли і якими прийомами – знову ж замовчується.

***Фото 1.** Сорт із сильним гілкуванням: майже всі поживні речовини забирають ростові процеси, а на плодоношення залишається мало. Крона дуже загущена, затінена, від чого старі плодові гілочки відмирають, а нові не наростають. Потрібне від самого початку сильніше обрізування.*

Жодним чином при обрізуванні неприпустимо діяти за шаблоном. Свої особливості мають не тільки різні породи плодових, але й різні групи сортів цих порід: одні сорти мають високу пробуджуваність бруньок, а інші – слабку; одні – сильну пагоноутворювальну здатність (гілкування), а інші – слабку; одним притаманна природна пірамідальна крона, а іншим – розлога або кулеподібна. Особливості цих груп сортів диктують і різні вимоги до обрізування. До того ж ці особливості неоднаково проявляються у різні вікові періоди, а ще залежать від водозабезпечення. Про ці варіанти у довідниках для аматорів конкретні рекомендації відсутні. Але без урахування цих особливостей обрізування за шаблоном неефективне, або ж навіть шкідливе.

Згадується в таких довідниках і про необхідність дотримування закону підпорядкування гілок у кроні. А які її параметри і, головне, якими прийомами її досягти – жодного слова. Науці відомі ці прийоми. То чого б не поінформувати про них садівників-аматорів, а не заставляти їх губитися в догадках? А ще: якщо садівник при зниженні крони обмежиться лише вкорочуванням центрального провідника, а при омолоджуванні – лише вкорочуванням скелетних гілок на приростах відповідного віку (як рекомендують багато довідників) – то ця мета не буде досягнута (як і за будь-якої справи, якщо вона робиться абияк). Для досягнення згаданої мети слід здійснити ще ряд інших заходів у повному комплексі – у першу ж весну і в наступні роки.

Недостатність інформації в таких довідниках цілком зрозуміла: у загальному довіднику з садівництва – десятки тем, а не лише обрізування. І, щоб у кожній темі розкрити всі її проблеми – об'єм довідника довелося б збільшити також у десятки разів. Він став би "непід'ємним" для читача. У тому числі і за собівартістю. Але знати ці проблеми всеодно потрібно, інакше – промахи, тупики в обрізуванні і пагубні наслідки в садах.

Враховуючи, що мої викладки розраховані на садівників, а не вчених і головних агрономів дослідних садів, вони без нагальної потреби не торкаються наукових проблем. Уся увага зосереджена на практичних порадах садівникам-аматорам. З цієї ж причини автор вважає доречним і окремі конспективні повтори вихідної інформації, яка є і в довідниках. Для чого? Для зручності читачеві: щоб викласти тему обрізування як цілісну систему, а не розрізненими шматками-додатками.

І ще таке, для опанування системи обрізування необхідно знати будову дерева, особливості різних порід, сор-

тів, вікових періодів, основні закономірності й умови росту та плодоношення, бути обізнаним з основними поняттями (термінами) науки із садівництва, тобто мати елементарні знання у цій галузі. Достатня інформація з цих тем міститься в загальних довідниках з садівництва – їх попередньо і слід прочитати, перш ніж приступати до вивчення проблеми обрізування. Мої ж статті не про садівництво взагалі, а мають чітко визначену тему – про системи обрізування плодових порід. А логіка забороняє підміняти предмет розмови іншими темами.

Серед багатьох дачників популярний такий підхід: якщо система обрізування складна, то чи не ліпше без неї якимось чином обійтися? Взагалі-то прожити без неї можна. Але для чого тоді заводити сад? Це приблизно те ж саме, що спочатку купити комп'ютера, а потім не захотіти нічого знати із комп'ютерних технологій.

Тож давайте ретельніше розберемося у тім "бути чи не бути" обрізуванню і в чому основна шкода від його недбалості та безграмотності.

***Фото 2.** Дерево із слабким гілкуванням: у кроні мало гілок, їх не вистачає для наростання плодових утворень. Необхідне сильніше вкорочування, яке спонукало б сильніше гілкування.*

Необхідність обрізування. Пагубні наслідки від його безграмотності або відсутності

У нас почали виходити із ладу сади. А багато дерев гине. Основна причина, на мій погляд, – неграмотність і недбалість в обрізуванні. Дуже часто його зводять лише до санітарного варіанту (видалення сухих, поламаних, хворих гілок тощо). Безумовно санітарна прочистка крони завжди необхідна. Але цього далеко недостатньо. Такою ж мірою, як наприклад умивання – необхідне, але недостатнє для здоров'я людини.

До обрізування не можна підходити спрощено, не можна його профанувати. Це складна система з цілим комплексом завдань, способів, прийомів, технологій. І щоб обрізування було успішним, його слід виконувати з урахуванням закономірностей росту й плодоношення, особливостей плодової породи, вікових періодів, груп сортів та умов. Виконане недбало, неграмотно воно не тільки не ефективне, а й призводить до великих втрат, а почасти й до пагубних наслідків. Щоб переконатися в цьому, розглянемо найтиповіші з них.

1. Багато садівників упродовж 3–4 років після початку плодоношення не могли нарадуватися своїм садом: урожаї швидко росли, плоди відмінної якості. Але через 2–3 роки після досягнення повного плодоношення врожаї знижувалися, плоди дрібніли, ставали гіршої якості. В чому річ? Відповідь проста: в ігноруванні відмінності між віковими періодами. Ці садівники робили лише слабке обрізування, необхідне у період формування крони і на початку вступу в плодоношення, продовжуючи його зовсім у другий віковий період – повного плодоношення, у якому потрібне сильне обрізування. Застосування у цей період слабкого, а тим більше лише санітарного обрізування призводить до послаблення приростів, а воно в свою чергу – до зниження врожаю і його якості.

Зауважу, що один і той же наслідок може бути викликаний багатьма причинами (особливості живлення, погода, агротехніка). Але навіть за всіх сприятливих чинників, якщо правила обрізування одного вікового періоду невпопад застосовувати в другі вікові періоди – втрати неминучі. Це також призводить до зниження морозостійкості, посухостійкості, стійкості до хвороб, шкідників, осипання плодів тощо. Така ціна недбалості в обрізуванні.

2. Подібним чином не можна ігнорувати й особливості груп сортів. Одним сортам характерна висока пагоноутворювальна здатність (сильне гілкування), а іншим – слабка. Тому їм притаманні й різні вимоги до обрізування. Характерний факт: дивується сільська жінка, що її яблуня сорту Ренет Симиренка заплодоносила аж на 16-й рік. Причин могло бути багато. Але з-поміж основних – відсутність обрізування. Цей сорт належить до групи сортів з сильним гілкуванням і високою пробуджуваністю бруньок. Залишене без обрізування таке дерево надмірно загущується, затінюється. Це стримує закладання плодових бруньок, навіть, коли для цього настав час. З іншого боку – ріст надмірної кількості гілок забирає всю поживу й сили і їх може не вистачити на закладання плодових бруньок. Перекос у бік ростових процесів слід було регулювати грамотним обрізуванням, особливо проріджуванням. Але вони були відсутні – звідси і такий результат. Зрозуміло, що наведений факт – це крайній випадок. За меншого "перекосу" в бік гілкування, гальмування плодоношення проявляється меншою мірою. Проте тенденція зберігається (див. фото 1).

Але є сорти і зі слабким гілкуванням. Якщо їх залишити без обрізування, – крони виростуть напівпустими з оголеними гілками. У них немає на чому розміщуватися плодовій деревині, тому загальний урожай на них невеликий. Головне завдання при обрізуванні таких сортів – стимулювання гілкування. Тому їм необхідне сильніше вкорочування (див. фото 2). Тобто особливості сортів потребують переважно різних способів обрізування та різного їх ступеня.

3. В багатьох дерев у садах упродовж ряду років плоди осипаються ще до достигання; або ж – добре цвітуть, а зав'язі мало; чи навіть квітувати почали погано. Це також може бути викликане різними причинами. Але одна із основних: листковий апарат дерева із затухаючими приростами став недостатнім (на таких приростах мало листків, вони дрібні, в них мало хлорофілу) для вироблення тієї кількості продуктів фотосинтезу, яка необхідна для розвитку плодів до їх достигання, або – для утворення зав'язі; чи хоч би для цвітіння. Науці відомо, що лише 5–10% сухих речовин плодів утворюється з елементів живлення, що засвоюються рослиною з ґрунту за допомогою коріння, а близько 95% їх – із продуктів фотосинтезу. Достатня ж кількість останніх утворюється тоді, коли, по-перше, скелетні гілки усіх трьох порядків, а на них плодові гілочки, оптимально заповнюють, роблячи "працюючим", увесь об'єм крони – без пустот і затінення. І по-друге – коли довжина річних приростів (основних носіїв листків) підтримується обрізуванням у плодоносних дерев у межах 30–40 см.

ефективності фотосинтезу. Наукою встановлено, що коли освітленість листків у кроні нижче 30% від повної сонячної радіації (на відкритій площі) – плодові бруньки не утворюються, а наявні плодові гілочки відмирають. А щоб виростити добре забарвлені плоди високої якості, необхідне освітлення вже не менше 50% від повної радіації (Р.П. Кудрявцев, 1977). Звідси – обов'язковість дотримання необхідної відстані між ярусами, гілками всіх порядків, кутів їх відходження, розходження, їх підпорядкованості, зниження крон, густоти садіння тощо (ще див. фото № 1).

4. Часто вже на 12–15-й рік гілки яблунь, груш обростають старими плодухами, а плодів мало, до того ж і ті дрібненькі. Суть у тім, що в рослинному світі серед дерев діє закон циклічної заміни гілок. Чим вищий порядок галуження гілки, тим коротший строк її життя. Найкоротший він у плодових гілочок. Так кільчатки життєздатні до 4–6 років. Разом з тим, старіші з них слабші, непридатні давати життєздатну зав'язь. Тому плодухи старші 6 років – видаляють, а 4–6-річні проріджують і омолоджують.

Обмежений строк життя й в інших категорій гілок. Їхнє відмирання розпочинається із зменшення приростів на кінцівках гілок (до 15 см), відмирання плодових, затим обростаючих, напівскелетних та інших гілочок. Скелетні гілки оголюються, ослаблюються, знижується весь комплекс їхньої стійкості і, нарешті, починаючи з кінцівок, вони засихають. Гине дерево в цілому (фото 3а, б в, г).

Щоб продовжити життя дерева і збільшити його вдвічі і більше, потрібне омолоджувальне обрізування. (Про його технологію буде сказано у відповідних розділах. А зараз у нас інша тема). Без омолоджування дерево гине передчасно. Тож зневажання обрізуванням пагубне не лише для врожаю, але й для власне дерев.

Фото 3. Проігнорований закон циклічної зміни гілок, який вимагає омолодження крони (для врятування дерева). Симптоми: а – молоді прирости затухають (до 20–15 см), плодові гілочки відмирають, а за ними – обростаючі й інші. Скелетні гілки оголюються, плодоношення зберігається лише на периферії крони, воно погіршується, стає періодичним; б – частина гілок уже відмерла, від окремих ще стирчать сучки; в – ті гілки, що залишилися "захиріли" у них набагато знизилася комплексостійкість, від чого помітні сильні морозобоїни (стрілки "в"); г – передчасна загибель того ж дерева (на 16–18-му році після садіння).

Але це зовсім не означає, що чим густіше заповнена крона гілками, тим кращим буде плодоношення. Всього має бути в нормі. Якщо крона загущена, затінена – це гальмує плодоношення, а може й зовсім припинити його. Світловий режим у кроні відіграє ключову роль в

5. Часто в наших садах можна бачити ще не старі дерева, але нижні гілки у них засохли, а прилеглі до них зачахли. Сильними залишились тільки верхні. Там же, головним чином, зосередилось і плодоношення. У чому ж річ? З самого початку формування крони слід дотримуватися закону підпорядкування гілок. Для життєздатності та продуктивності дерев згідно з цим законом необхідно, аби стовбур дерева був сильнішим за скелетні гілки першого порядку в місці зростання з ним. А вони – сильніші гілок другого порядку, що відходять від них. Одним словом нижні – сильніші від верхніх, скелетні – від напівскелетних тощо. Але далеко не всі садівники-аматори дотримуються цього закону: безпечно закладають у нижньому ярусі слабкі гілки, а в наступні роки не вживають належних заходів для їх підсилення, безоглядно переходять до закладання ярусів, що розташовуються вище, до того ж сильнішими гілками, не турбуючись про їхнє підпорядкування. А в результаті – нижні гілки дедалі більше відстають у рості, слабішають і відмирають, за ними слідують прилеглі. А верхні – підсилюються. Таким чином нижня частина крони, найбільш продуктивна і зручна для робіт, стає некорисним простором, що все більше збільшується. А сама крона нестримно віддаляється вгору, становлячись недосяжною для збирання врожаю, захисту від шкідників, хвороб, обрізування тощо (див. фото 4 а, б).

6. Нерідко неграмотність і недбалість в обрізуванні прямо сприяє загибелі дерев. Так, під час буреламу у серпні 2002 р. із дев'яти ділянок, прилеглих до мого саду, на семи із них розламало по 2–3 дерева. Причина в усіх одна: ще під час формування крони у саджанців допущені гострі розвилки в кроні, ігнорувався закон полярності росту. Один із проявів цього закону полягає в тому, що на полярних (протилежних – верхньому і нижньому) кінцях минулорічних гілочок ріст молодих пагонів відбувається по-різному: на верхньому кінці виростають сильні пагони під гострими кутами; в середній частині – помірні й слабкі під кутами близькими до 45°, а при основі – бруньки, як правило, залишаються сплячими. Верхні сильні пагони під гострими кутами – це конкуренти провідника.

кування, пригнічення і відмирання нижніх гілок із всіма витікаючими наслідками (про них див. пункт 5 і фото 6а, б). Якщо ж і пагони у черешні вкорочувати в такій же мірі, як у яблуні, то це надмірно посилить ростові процеси за рахунок зменшення закладання плодових бруньок.

У абрикоса навпаки: якщо допустити ярусне розташування скелетних гілок (хоч би нижніх, як у яблуні), то це призведе до їх відмирання, розломів або підмерзання при основі (фото 7а, б, в). Тож у кожної породи свої вимоги до обрізування. Із сказаного випливає: по-перше, обрізування плодових дерев необхідне, інакше не уникнути пагубних наслідків; по-друге, обрізування не можна виконувати недбало або за шаблоном; і по-третє – для успішного його виконання слід знати його системи й технології.

Схильний до спрощень дачник уподобляється тому безпечному автомобілісту, який сів би за кермо, знаючи лише в яких ситуаціях крутити його ліворуч, а в яких праворуч. Такий "водій" з перших же хвилин "в'їхав" би в аварію. До плакучих наслідків і "аварій" в саду приходить і подібний садівник. Тільки не з перших хвилин... Але це дуже мала втіха.

Фото 4 (а, б). *Порушений закон підпорядкування гілок у кроні: нижні й прилеглі гілки стали відмирати, а верхні ще посилились. Крона пішла вгору, стала недосяжною для робіт.*

Вони, по-перше, непридатні для плодоношення, а, по-друге, з них утворюються розвилки з гострими кутами, у яких слабке зростання із стовбуром або гілкою-носієм. Тому вони відчахуються під масою врожаю, від буреломів тощо. Ось чому конкуренти видаляють. Багато садівників ігнорують цей закон (і не тільки його) і, поласившись на зайвий сильний пагін (конкурент), залишають гострі розвилки в кроні, чим закладають "міни уповільненої дії" у своєму саду. І вони спрацьовують рано чи пізно (див. фото 5 а, б, в).

7. Майже на всіх садових ділянках загинули персики від першого садіння. Якщо і з'являються нові, то це висаджені вже 2–4-й раз. Але якщо їх будуть обрізувати неграмотно, то їх чекає така ж доля. У персиків ще складніша, незвичайна система обрізування. Але її не хочуть знати – ріжуть навмання. Окремі дачники навіть знали про існування такого спецобрізування, але читати полінувалися. А персик хворобливо реагує на помилки. Неправильне обрізування послаблює увесь комплекс його стійкості. І він гине навіть від помірних морозів. Можуть сказати: персик взагалі порода слабка. Правильно. То для чого ж посилювати це ще й недбалим обрізуванням? Примітно, що на тих небагатьох ділянках, де обрізування виконували грамотно, персики, головним чином, вижили ще від першого садіння. Навіть у той рік, коли наприкінці листопада вдарили морози до мінус 26°С, а дерева ще не зовсім підготувалися до зими. Але в зиму 2006/07 рр. персики уже не могли не вимерзнути – морози в окремі дні сягали мінус 32°С. Такого персики не витримують навіть за найграмотнішого обрізування.

8. Ігнорувати особливостями обрізування неприпустимо і стосовно до решти порід. Так, черешні притаманна стовбурність і багатоярусність крони. Якщо її крону сформувати за єдиним шаблоном з яблунею: закласти мало гілок у нижньому ярусі, утриматись від другого і третього ярусів, то це надмірно посилить стовбур і призведе до нестримного росту вгору, сильного розростання верхніх гілок, грубого порушення їхнього підпоряд-

Фото 5. *Ігнорується закон полярності росту: а – у багатьох дерев гілки закладені з гострими кутами відходження (< 45°); б – гострі кути призводять до складних розломів; в – фінал того ж дерева.*

Фото 6. *У черешні закладено мало гілок у ярусі (у нижньому ярусі їх мало б бути 4–5 сильних, три з яких із суміжних бруньок – тоді вони гальмують розростання стовбура): а – у нижньому ярусі закладено мало гілок. Вони постійно всихали і їх видаляли. Від однієї ще залишився сучок з відновлюючою боковою; б – в ярусі мало гілок, до того ж слабких, тому вони всихають і не лише у нижньому ярусі; в – у нижньому ярусі закладено лише дві гілки. Одна з них уже відмерла. На черзі друга. А стовбур від цього, вірогідно, ще сильніше потягнеться вгору.*

Фото 7. *Абрикосу рекомендується поодиноке розташування гілок. Ярусне їх розміщення у абрикоса призводить: а – до розломів; б – до обмерзання при основі; в – до всихання гілок.*

Про це свідчать багато фактів, зафіксованих у фотографіях, якими я спорядив усі статті. Вони зроблені саме в дачних садах і показують ті пагубні наслідки, до яких призводить ігнорування обрізування, його вимог (правил, прийомів, технологій), що диктуються об'єктивними закономірностями росту та плодоношення. Таких фактів у дачних і сільських садах незліченна кількість. На жаль, позитивних фактів для ілюстрацій не знайшов. Довелось задовольнятися рисунками. Багато дачників для виправдання своєї розумової ліні вважають, що правила, технології обрізування "надумані" спеціалістами для себе, щоб їм самим було чим займатися. Тому таким "садівникам" варто спочатку подивитися на наслідки (на фотографіях) від незнання і недбалості в обрізуванні. Це може спонукати їх читати про системи і технології обрізування.

Грамотне обрізування – одна з найважливіших умов життєздатності та продуктивного довголіття садів. Без грамотного формуючого обрізування молодих дерев неможливо створити в кроні несучий каркас, який оптимально розподіляв би в ній обростаючу плодову деревину (без "непрацюючих" пустот і затінень), міцний скелет крони, здатний витримати великі навантаження від врожаїв, злив, буреломів, обледеніння, снігопадів. Без грамотного обрізування плодоносних дерев неможливо досягнути відповідності процесів росту і плодоношення в кроні, створити нормальний світловий режим, підтримувати високу ефективність фотосинтезу, досягнути регулярності плодоношення, продовжити продуктивний період за високих урожаїв і якості плодів, відсунути старіння дерев.

Ф.Г. Білека,
м. Дніпропетровськ

(Далі буде)

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"! Оголошення на сторінках нашого журналу платні. Якщо ви бажаєте розмістити свої оголошення, вам потрібно переказати на розрахунковий рахунок № 26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 по 3,00 грн. за кожне слово, враховуючи адресу, прізвище і телефони та рекомендованим листом надіслати текст оголошення і квитанцію про оплату на адресу редакції. Коли ви самостійно рахуєте свій текст, будь-ласка, враховуйте всі слова і знаки більше двох; номер телефону – як три слова.

До чергового номера включаються ті оголошення, що надійшли за місяць до випуску журналу. Всі тексти оголошень здаються до друку до 1-го числа кожного місяця.

Адреса редакції: вул. Заболотного, 19, м. Київ-680, 03680, МСП-680.

У вирощуванні стрептокарпусів – нічого складного!

Стрептокарпуси, або стрепси, належать до родини геснерієвих і в дикому вигляді ростуть в горах у вологих і тропічних лісах Екваторіальної та Південної Африки. Вони – близькі родичі сенполій. Сучасні гібридні стрептокарпуси, які я вирощую, – це багаторічні рослини з ворсистими листками зеленого кольору завширшки 4–6 см та 30–35 см завдовжки. У деяких сортів листки строкаті з білими перламутровими плямами, які підвищують декоративність рослин.

Квітки у стрептокарпусів найрізноманітніших кольорів і відтінків: білі, рожеві, блакитні, бузкові, лавандові, червоні, малинові, фіолетові, майже чорні, лососеві, сині, пурпурові. І кожна з них прикрашена рисочками, цяточками, стрілочками, чарівними сіточками тощо. Нещодавно вивели сорти з квітками лососево-помаранчевого забарвлення та коралово-лососевого, що вважається великою рідкістю, так само, як і в сенполій.

Є фантазійні сорти з радіальними смужками різної ширини на пелюстках. При цьому розмальовка візерунків на пелюстках стрептокарпусів набагато цікавіша, ніж у сенполій. Квітують стрептокарпуси від ранньої весни до пізньої осені, а якщо вони ростуть на підвіконні, то й усю зиму, якщо їх досвічувати лампами денного світла. Квітують вони дуже пишно, бо біля кожного листочка з пазухи виростає по 3–10 квітконосів, з яких кожен несе 3–7 квіток. Є сорти, в яких одноразово зацвітає до 50 квіток на одній рослині.

Окремі сорти мають великі й важкі квітки, тож їх доводиться підв'язувати, щоб не падали. Квітки в стрептокарпусів в діаметрі від 3 до 9 см залежно від сорту. Є сорти з довгими квітконосами і їх можна підв'язувати в кашпо, де вони мають дуже гарний вигляд. Серед стрептокарпусів існують духмяні сорти, чого зовсім немає серед сенполій.

Розмноження стрептокарпусів

Розмножуються стрептокарпуси швидше, ніж сенполії. Якщо зрізати і укоренити цілий листочок стрептокарпуса, то біля його основи виросте кілька молодих рослинок, як і при розмноженні сенполій.

Але з одного листка стрептокарпуса можна виростити кілька десятків молодих рослинок. Для цього потрібно зрізаний листочок, порізати впоперек чистим і гострим лезом на шматочки довжиною 4–5 см (фото 1). Потім ці шматочки, обробивши топазом (препаратом від хвороб і всіляких гнилей), висадити в горщечки по 1 або 2 шт. на глибину 1–1,5 см у суміш із торфу і вермикуліту (3:1) (фото 2).

Щоб листочки не падали, їх підпирають паличками, ставлять етикетку з назвою сорту, ледь поливають, щоб ґрунт був вологий, але не мокрий, ставлять у прозорий пакетик, який зверху застібають на шпильку, обов'язково залишивши отвір для виходу зайвої вологи. Пакетик ставлять у світле місце, обов'язково притінивши від сонця, утримуючи температуру повітря +22–25°С вдень та вночі, особливо вночі. Раз на 3–4 дні пакетик відкривають, перевіряють як почувається листочок і коли треба, то скроплюють повітря в пакетику водою з пульверизатора. Ґрунт у горщику краще не поливати, щоб не було перезволоження.

Коли листочок стрептокарпуса, зрізаний для розмноження, широкий (10–12 см), то в нього спочатку вирізуємо центральну жилку (фото 3). Відокремлені половинки листка ріжемо на шматочки 5–6 см і тим боком, що був прикріплений до центральної жилки, садимо в горщик (фото 4). Злегка поливаємо і ставимо в пакет. Усе робимо так, як робили в попередньому випадку. Маленька таємниця: чим більше жилок є в нижній частині листка, якого висаджуємо на вкорінення, тим більше рослин виросте, оскільки маленькі рослини відростають саме біля жилок. Через 1,5 місяця, після того як висадили шматочки листочків, біля них з'являються маленькі листочки молодих рослинок. Коли вони підростуть, щоб їх можна було взяти в руки, їх відділяють від материнського листка й розсаджують у суміш з торфу, вермикуліту і подрібненого моху-сфагнуму. Кожну таку рослинку садять у маленький горщечок діаметром 6–8 см або в одноразові пластикові стаканчики, зробивши заздалегідь у дні маленьку дірочку для стоку води. Після

Фото 1.

Фото 3.

Фото 2.

Фото 4.

Щоб мати власне насіння, потрібно подбати про нього ще навесні. Бо саме в цю пору відбирають і висаджують насінники буряків, редьки, моркви, петрушки, а також капусти, селери та інших культур. А восени – збирають і готують насіння до зимівлі. Існує ціла низка заходів, без виконання яких господар може залишитися без власного насіння. Чому наголошую на слові: власне? Адже зараз різні фірми продають насіння городніх та інших культур стільки, що ним можна було б засіяти всю

Про насіння дбаймо завчасно

земну кулю. Але це не районовані сорти, а здебільшого гібриди, які дають урожай тільки в першому поколінні. А далі – виродження, дрібнота, недогони. Отож доводиться щороку купувати гібриди, якщо не маєш власного, сортового насіння.

Осінь – пора, коли слід подбати про заготівлю насіння городніх культур. Достигає насіння коренеплодів, капусти, пряних рослин, збирають насіння з плодів помідорів, огірків, кабачків, гарбузів, кавунів та динь. А ще ж цибуля, часник. Їхнє насіння теж заготовляють з осені.

Районовані сорти

Майже 70 років радянські селекціонери скрупульозно відбирали й виводили кращі сорти сільськогосподарських культур, зокрема, й овочів, визначали для них певні райони, де ці культури рентабельні, дають найкращу віддачу, відповідають вимогам Державного стандарту тощо. Спробуйте знайти кращі сорти, ніж, скажімо, Ніжинські огірки, капуста Амагер, помідори Тарасенка, буряки Бордо, морква Шантене, Нантська тощо. Певен – не знайдете.

Натомість зарубіжні фірми, зокрема, голландські, заполонили Україну насінням гібридів усіх городніх культур: від коренеплодів і до баштанних та пряносмакових.

Україну від Голландії відділяють чотири меридіани. І за кожним з них різна тривалість дня, вологість ґрунту і повітря, зміна температури, кількість сонячного тепла й світла, а відтак, і різний вплив на рослинний світ. Та й по широті Голландія з Україною не збігається.

Сорт ефективний там, де він районований, де для його росту і плодоношення є всі природно-кліматичні умови. Без цього доброго врожаю не буде.

Заготівля насіння

Якщо подбали про насінники, то й збирати насіння слід своєчасно, власне, в міру його достигання. Визрілі стрілки буряків, редьки, редиски, капусти зрізують, підсушують, а потім обмолочують. Так само підсушують і обмолочують зонтики кропу, моркви, петрушки, фенхелю, інших пряносмакових культур.

Певні особливості мають насінники цибулі-ріпки та часнику. Стрілки з суцвіттями мають повністю дозріти, побіліти, а чорнушка і часничинки – добре затверднути. Тоді насіння витереблюють, очищають і кладуть на зберігання. Висіяне в ґрунт, воно дає цибулю-сіянку, а часник – однозубець, з яких уже наступного року одержують товарну цибулю і головки часнику.

Насіння інших культур групують за сортами, теж очищають від домішок. Його варто прокалібрувати і зберігати в сухому, прохолодному місці (краще в паперовій тарі) до весни. Насіння гарбузових культур (гарбузи, кабачки, патисони, кавуни, дині) збирають у міру переробки чи споживання плодів, підсушують і теж зберігають до весни. Так само заготовляють і зберігають насіння огірків, помідорів, фізалісу. Зрозуміло, що кожен сорт потрібно зберігати окремо, навіть якщо їх багато.

Строки зберігання насіння

Насіння городніх овочевих чи баштанних культур має різні строки зберігання і потребує різної температури у сховищі чи в коморі. Про тривалість зберігання дає уявлення наведена таблиця. А ось температурний режим не однаковий, скажімо, для цибулі-сіянки його треба змінювати кілька разів, щоб товарна цибуля не стрілкувала.

Зберігання схожості насіння

Культура	Термін зберігання, років	Культура	Термін зберігання, років
Баклажани	4–5	Помідори	4–5
Гарбузи	6–8	Редиска	3–4
Дині	3–4	Редька чорна	4–5
Кабачки	5–6	Салат	6–8
Кавуни	6–7	Фенхель	2–3
Капуста	5–6	Цибуля-сіянка	1–2
Кріп	2–3	Цибуля-чорнушка	2–3
Морква	2–4	Часник озимий	1
Огірки	3–4	Часник ярий	1–2
Петрушка	2–3	Щавель	4–5

Якщо схожість насіння 90–100%, дотримуються рекомендованих норм висіву. За 40–50%-ної схожості норму висіву подвоюють. А якщо схожість лише 10–20%, таке насіння сіяти недоцільно. Варто додати, що на схожість насіння значною мірою впливає вологість повітря і температурний режим, а також морозостійкість культури.

Blue Mars

Bristol's Very Berry

Red Alert

Stainted Glass

садіння їх ставлять у прозорі пакетики на 1,5–2 тижні, де вони приживлюються й підростають.

Ще розмножую стрептокарпуси поділом дорослих рослин. Кущ цієї рослини має кілька верхівок, але один спільний корінь. Коли таких верхівок на одній рослині виросте багато, цей кущ виймаю з горщика, обтрушую землю і руками відділяю верхівки одна від одної так, щоб біля кожної були корені. Старі й неживі корені, якщо вони є, відрізую й викидаю. Якщо руками неможливо поділити кущ, то розділяю його за допомогою чистого й гострого ножа. Місце розрізу присипаю подрібненим на порошок деревним вугіллям. Потім відділені частинки куща висаджую в горщики, у які на дно насипаю подрібнений пінопласт для дренажу, а потім ґрунтову суміш. Посередині горщика ставлю відділену частинку куща, присипаю ґрунтом, злегка притискуючи його до кореня, поливаю та ставлю в пакетик на 7–10 днів.

Догляд за рослинами

Незалежно від способу розмноження обов'язково обробляю рослини пестицидами. Один раз на місяць всю свою колекцію квітів профілактично обприскую з пульверизатора від хвороб топазом, а наступного місяця один раз обробляю препаратом актеллік від шкідників і так чергую обприскування впродовж усього року.

Срептокарпуси ростуть швидко і тому потребують частих підживлень мінеральними добривами. Дуже добре стрептокарпуси відгукуються на підживлення добривом "Кеміра-люкс". Для сенполій і стрептокарпусів потрібно давати цього добрива тільки одну чайну ложечку на 10 л води. Підживлювати цим добривом потрібно один раз на два тижні. Від "Кеміра-люкс" у стрептокарпусів масово відростають листки, а чим більше листків, тим рясніше цвітіння, бо з основи кожного листка виростає 3–10 квітконосів.

Стрептокарпуси добре ростуть у кімнатних умовах за температури +20–25°С. Для того щоб взимку, коли працює опалення, рослини краще витримували сухе повітря, потрібно його зволожувати, розкладаючи між горщиками вологий мохсфагнум. Кінчики листочків, які підсихають, потрібно обрізувати. Листки, в яких відцвіли всі квітконоси, теж видаляють, щоб дати місце новим листочкам, які будуть давати квітконоси.

Поливають стрептокарпуси інакше, ніж сенполії. Стрепси швидко використовують воду і потребують частішого поливу, але й перезволожувати їх не можна, бо коренева система у них невелика і якщо їх перезволожити, то коріння швидко загниває. Через 15–20 хвилин після поливу зайву воду з піддону треба вилити. Стрепси краще витримують пересушування ґрунту. Навіть якщо при цьому листячко зів'яло і звисає через край горщика, то після поливу й обприскування чистою водою з пульверизатора воно швидко відновлюється.

Пересаджувати стрептокарпуси бажано двічі на рік. Горщики їм потрібні не глибокі: для маленьких рослинок 6–8 см у діаметрі, для трохи старших 10 см, а дорослі, що вже рясно квітують, потребують горщиків діаметром 12 см, але не більше. У більші за розміром горщики висаджувати не варто. Велику масу землі рослини не освоюють, вона починає закисати, коріння буде гнити, може відмерти і рослина загине. Жовті і пошкоджені листки, а також старі листки, у яких усі квітконоси відцвіли, видаляю. Для садіння дорослих стрептокарпусів роблю таку земляну суміш: 3 частини городньої землі, 3 частини торфу, 1 частина подрібненого до розміру лісового горішка деревного вугілля. Городню землю і торф перед садінням пропарюю на водяній парі, щоб знищити яйця й личинки шкідників, а також спори різних хвороб та насінням бур'янів.

У моїй колекції понад 50 найкращих, найцікавіших і найкрасивіших сортів стрептокарпусів. Надзвичайне моральне й естетичне задоволення отримую від споглядання їхньої краси. Тішуся, коли вони в мене квітнуть пишним цвітом: які ж вони прегарні, вишукані та яскраві. Гадаю, мине небагато часу, й стрептокарпуси з'являться в усіх шанувальників прекрасного. Їх неможливо не любити, такі квіти, наче посмішка Бога – тепла, ніжна й ласкава.

Наташа

У вирощуванні стрептокарпусів немає нічого складного. Усе робиться майже так, як і при вирощуванні сенполій. А найголовніше при вирощуванні квітів – це любов. Квіти відчувають, коли їх люблять і за те прощають господарю багато його помилок, і розкішно цвітуть. То ж побільше любові, любові й ще раз любові до квітів, і вони радуватимуть вас своїм цвітінням круглий рік!

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3,
м. Долина,
Івано-Франківська обл., 77502

Рис. 1. Перспективне зображення будинку

Сім разів відміряти, *або* Як обрати свій будинок

Виважено і вдало підібраний проект індивідуального житлового будинку значною мірою є запорукою успіху його будівництва. Однак інколи забудовнику дуже важко зорієнтуватися в океані заманливих пропозицій, якими перенасичені сучасні вітчизняні й закордонні рекламні видання. Про те, як розібратися в цій складній справі, дізнатися про деякі прості архітектурні прийоми і деталі, які стануть у пригоді господарям, і, зрештою, "сім разів відміряти" перед початком будівництва, ми попросили розповісти кандидата архітектури, викладача КНУБА Сергія Володимировича Сьомку.

Пропоную розглянути і дещо змінити ставлення до сталого і виробленого роками, а відтак, здавалося б, непорушного уявлення про власний майбутній будинок, який має бути найзручнішим і найкращим для його мешканців. Із яскравих сторінок широко розрекламованих глянцевих видань на нас, зазвичай, дивляться чудові палаци з гарними інтер'єрами та екстер'єрами, складними 2–3-рівневими планами та мансардними поверхами. Шкода лише, що їхні автори не пояснюють, як такий шикарний "палац" вдало розмістити на наших вітчизняних кількох сотках...

Тож перед початком будівництва власного індивідуального житлового будинку необхідно реально оцінити свої можливості. Однак я переконаний, що дехто із наших читачів через певні обставини уже мав змогу на практиці ознайомитися з усіма проблемами і складнощами, які чатують на романтично налаштованого та не дуже досвідченого майбутнього забудовника.

Одна з найважливіших проблем, яку потрібно вирішити господарю на початковій стадії роботи, – це фінансова. Перед будівництвом необхідно підрахувати, на які кошти можна розраховувати під час роботи. Для прикладу наведу мудрі слова мого доброго знайомого: "Якщо покупець машини має 15 тисяч гривень, то витратити на неї він може лише 7–8,5 тисяч, бо решту коштів доведеться використати на реєстрацію авто-

Рис. 2. Розгортки фасадів

мобіля, його додаткове обладнання, ремонт, запасні частини, оренду гаража тощо".

Цю тезу можна застосувати і до будівництва. Погодьтеся, неприємне враження справляє будинок, який нагадує чудовий казковий палац, але при цьому він "росте" в бур'янах, захаращений будівельним брухтом, не доведений до логічного завершення, навколо нього немає доріжок і відсутня огорожа. До того ж, будь-який натяк на благоустрій решти території ділянки також відсутній разом із такими необхідними і милими для очей садом, квітником, альтанкою, басейном тощо. Без усіх цих звичних для нашого сьогодення атрибутів навіть вдале архітектурне рішення перетворюється на "забуту руїну". Часто таке трапляється, коли власник не обтяжує себе складними розрахунками наявних коштів, щоб їх вистачило на все – на будівельні матеріали, оплату виконаних робіт, благоустрій території на завершальній стадії будівництва тощо.

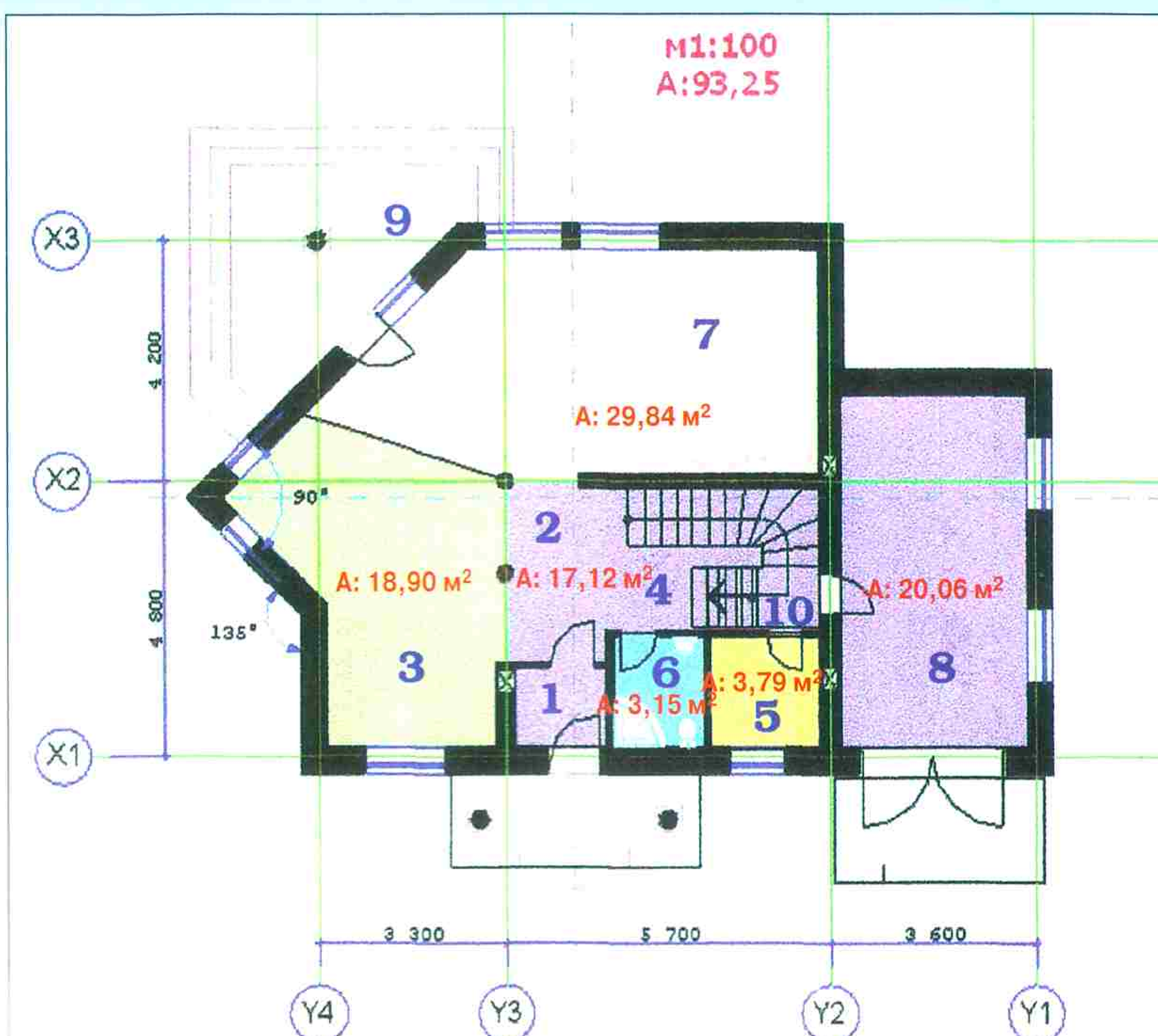

Рис. 3. План першого поверху:
1 – тамбур; 2 – вітальня; 3 – кухня-їдальня; 4 – комора; 5 – гостьовий санвузол; 6 – ванна кімната; 7 – загальна кімната; 8 – гараж; 9 – тераса; 10 – сходи

Про це я згадав сьогодні не випадково. Річ у тім, що за останні роки мені доводилося часто їздити по селах Київської та інших областей Центральної України. На жаль, чимало неперспективних сіл нині знаходяться у дуже занедбаному стані. Однак прикрі ситуації, про які йшла мова вище, трапляються досить часто і в благополучних селах, які розміщені у приміській зоні столиці та інших великих міст.

Дивлячись на "заморожене" приватне будівництво, інколи здається, що його власник обов'язково добудує свою оселю наступного року, але будмайданчик залишається таким і через рік, і через два, і через п'ять років... Безумовно, будівництво – справа складна, особливо у наш економічно нестабільний час. Тому гроші, що дістаються такою важкою працею, чимало господарів інстинктивно прагнуть зберегти, вклавши їх у нерухомість. І це зрозуміло. Але ж заради справедливості мусимо визнати, що інколи дуже гнітюче враження створюють архітектурне середовище та екстер'єри чисельних дачних будинків, що ростуть ніби гриби, при-

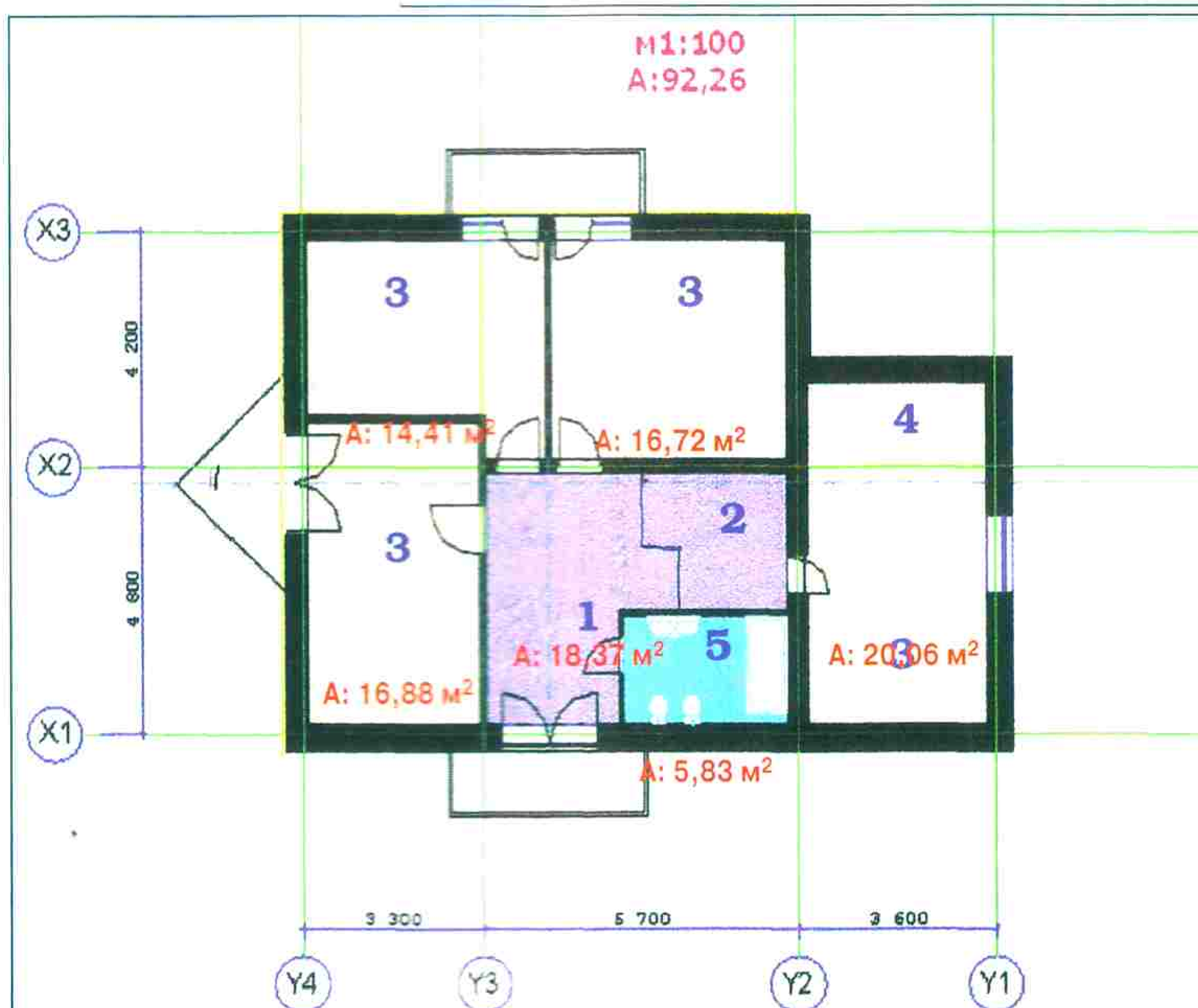

Рис. 4. План другого поверху:
1 – розподільний хол; 2 – сходи; 3 – спальня; 4 – гардеробна (підсобка); 5 – ванна кімната

Рис. 5. Розгортки фасадів

Рис. 6. Індивідуальний житловий будинок

створює враження сталості, спокою, гармонії і комфорту, які очікують на господарів усередині оселі.

Як уже зазначалося, при проектуванні будинків даного типу велику увагу приділяють архітектурним деталям: оригінальному вирішенню звичайних та слухових вікон, лоджій, балконів, аркад, колонад, покрівлі, паркану, зелених насаджень, доріжок (тротуарів), малих архітектурних форм тощо.

Мистецтво архітектурного вирішення таких будинків із прибудинковою територією у приміській і сільській зоні невпинно й успішно розвивається нині в Україні. У малоповерховому житловому будівництві, завдяки невеликим розмірам і компактності форми, подібний архітектурний художній образ загалом і вирішення окремих фасадів зокрема сприймаються досить позитивно у різних ракурсах як на великій відстані (з урахуванням розгортки всієї вулиці), так і для тих, хто перебуває неподалік від об'єкта. Ось чому замовники у наш час віддають перевагу саме таким елегантним компактним будинкам із раціональною і простою функціональною схемою.

Як відомо, в основі будь-якого сучасного проекту лежить функціональний метод проектування, за якого різним елементам плану (приміщенням) відповідають композиційні об'єми різної величини. Тому основою кожного вдалого архітектурного проекту, перш за все, є його раціональне функціонально-планувальне вирішення. Саме від конфігурації плану і складу його приміщень залежать форма, дизайн і стиль інтер'єру, структура і художній образ фасадів, а також загальна об'ємно-просторова композиція споруди.

Щодо проекту першого будинку, то його об'ємно-планувальне рішення базується на раціональній конструктивній схемі. План будівлі – точкової, дещо витягнутої форми з просторою терасою з боку внутрішнього двору. Цей будинок двоповерховий з просторим другим (мансардним) поверхом і підвалом, між поверхами є двомаршеві сходи, які зручно з'єднують між собою всі приміщення будівлі.

На рисунку 3 зображено план першого поверху будинку, де розміщуються тамбур, простора вітальня, кухня-їдальня (з коморою), зручно облаштована ванна і гостьовий санвузол, загальна кімната, гараж, тераса тощо.

Техніко-економічні показники цього індивідуального житлового будинку: будівельний об'єм (за наявності підвалу) – 900 м^3, площа забудови (з гаражем) – 118 м^2, загальна площа будинку – 276 м^2, габаритні розміри – 9 х 9 м, площа підвалу – 100 м^2.

Другий поверх будинку (рис. 4) передбачено виключно як зону відпочинку господарів та їхніх гостей. Тут розташовано чотири просторі спальні кімнати різ-

тискуючись один до одного на затісних шестисоткових ділянках без найменшого натяку на комфорт.

Головне, чого не вистачає цим будинкам, – це комфорт, який повинні мати їхні господарі. Адже оселя має бути світлою, просторою, вона повинна дарувати насолоду, можливість відпочинку і радість від сімейного спілкування. Перефразовуючи великого письменника, можна сказати: "В оселі все має бути прекрасним: і місце під будівництво, і архітектурне оточення, і садок, і паркан, і сам сучасний будинок з його внутрішнім упорядкуванням та благоустроєм!" Саме так і ніяк інакше.

Лише виходячи з цих вимог і власних фінансових можливостей, потрібно розпочинати підготовку до проектування і будівництва житла. А головними критеріями для його оцінювання мають бути три важливі чинники, які вже давно стали майже канонічними, – користь, міцність і краса.

Отже, враховуючи все вищесказане, пропоную розглянути два оригінальних приклади архітектурного вирішення оселі, які були спроектовані для господарів із середнім достатком. Хочу зазначити, що особисто мені надзвичайно подобаються індивідуальні житлові будинки, які гармонійно пов'язані з архітектурним оточенням та існуючим природним середовищем. Саме такі проекти і пропоную увазі читачів. Їм властиві простота планування, виразність архітектурного вирішення, облаштування всієї ділянки до найменших деталей, що вигідно вирізняє ці два проекти серед чималої кількості подібних до них.

Перший проект вирізняється особливою "химерністю", яка досягається застосуванням доволі простих архітектурних прийомів і деталей. Приміром, без запроектованого парадного фронтону з білими колонами та ліпниною логотипа на самому фронтоні цей будинок мав би зовсім інший дизайн, стиль і загальний вигляд (рис. 1). За допомогою інтерпретації фронтону над центральним входом вдається надати архітектурі будинку дещо еклектичного характеру. Від нього наче "віє" класикою і здається, що тут живе дух неокласичного романтизму та елліністичних фантазій. Усе це

ної площі та ванна. Однак за бажанням власників кілька спальних кімнат на другому поверсі можна переобладнати на більярдну або дитячу ігрову кімнату.

Другий поверх – мансардний, дуже затишний і має ефективне бічне освітлення. У напівпідвалі можна розмістити гараж на один-два автомобілі з маленькою майстернею, автономну котельну (бойлерну), пральну, електрощитові, сауну тощо. При розміщенні на рельєфній ділянці із значними перепадами висоти та за бажанням забудовників напівпідвал у цій будівлі може бути відсутній (див. рис. 2, 5).

Слід зазначити, що цей малоповерховий індивідуальний житловий будинок слугує прикладом можливості втілення у життя будь-якого вдалого, але виваженого проектного архітектурного задуму.

Рис. 7. Індивідуальний житловий будинок

Щодо другого будинку (рис. 6, 7), то він відрізняється від першого насамперед своєю кольоровою гамою екстер'єру, але також вирішений у кращих традиціях європейського заміського помешкання. Чи не найприйнятніший матеріал для його покрівлі – металочерепиця. Як і в першому, у цьому будинку може не бути підвального чи напівпідвального поверху на рівних або рельєфних ділянках. Його стіни мають світле забарвлення "під сайдинг", що в поєднанні із благородним білим кольором віконниць, металопластикових вікон, можливих малих архітектурних форм і вазонів матиме ошатний вигляд. Хоча можна добирати й будь-які інші кольорові композиції, аби вони перегукувалися і гармоніювали з покрівлею, фундаментом, деревиною, малими архітектурними формами тощо.

Будівля, яку ми розглядаємо, вражає своєю простотою й водночас оригінальністю та раціоналізмом, що робить такий тип будинків досить популярними в Європі. Щоправда, ці якості будуть вигідно підкреслені лише за умови вирішення всіх деталей і благоустрою, що стає можливим завдяки сучасним будівельним матеріалам і прогресивним технологіям.

Техніко-економічні показники будинку: будівельний об'єм – 456 м^3, площа забудови – 90 м^2, загальна площа будинку – 170 м^2, габаритні розміри 7 х 9,5 м, площа підвалу (за наявності) – 52 м^2.

Архітектурна ідея другого будинку вирізняється особливою симетрично-асиметричною планувальною схемою, яка дає змогу оптимально розмістити всі необхідні приміщення. Так, на першому поверсі можна розташувати тамбур, вітальню, кухню-їдальню, суміщений гостьовий санвузол, загальну кімнату, сходи, кабінет господаря (бібліотеку), комору тощо, на другому – розподільний хол, сходи, спальні, гардеробну (комору для реманенту), ванну кімнату.

Перший поверх розрахований на спілкування та дозвілля всієї родини, активний відпочинок разом із гостями та друзями. Для цього приміщення з нульовою відміткою оптимально і вигідно взаємопов'язані з прилеглою ділянкою, на якій розміщені зони відпочинку, сад і спортивний майданчик. А оскільки цей будинок, як і перший, має дарувати радість, щастя, задоволення і комфорт усім без винятку членам родини, то його другий поверх – це виключно інтимна сімейна зона, де розміщуються спальні господарів і дитячі кімнати. Тут можна усамітнитись і відпочити, відновивши сили перед новим днем.

Як уже зазначалося, обидва будинки можна побудувати як на рівній ділянці, так і на рельєфній. Подібні оселі стануть окрасою будь-якого селища або дачного масиву і предметом гордості та гарного настрою їхніх господарів.

С.В. Сьомка,
кандидат архітектури,
КНУБА

Кнур породи мангал у десятимісячному віці

трав'ям, падалицею фруктових дерев, ряскою. Свині цієї породи дуже полюбляють молоді пагони дерев, кору та коріння.

Не потребують особливих умов утримання. Якщо для корейської свинки взимку потрібне тепле приміщення, то мангали не мають у цьому потреби. Тримати їх можна як улітку, так і взимку на вигулі. Восени вони покриваються густою довгою шерстю від світло-бурого до чорного з сіруватим відтінком кольору, чим дуже нагадують дику мисливську свиню.

Також не слід плутати мангала з породою "мангалиця" (угорською пуховою свинею), яка за статурою нагадує свійську свиню і вкрита шерстю, подібною до баранячої. Це зовсім різні породи і не мають спорідненості.

Мангали – цікава й корисна порода

Шановна редакціє, прошу надрукувати мою статтю, яка дасть чимало відповідей на питання щодо існування порід травоїдних свиней, яких в Україні розводять та відгодовують багато людей.

Травоїдні свині – це тварини, яких найвигідніше розводити сьогодні як у домашніх колективних господарствах, так і в фермерських. Від усіх інших сільськогосподарських тварин травоїдні свині відрізняються відносно коротким періодом поросності, багатоплідністю, високою продуктивністю, всеядністю та широкими адаптаційними можливостями. До України завезені в'єтнамська та корейська породи близько 12 років тому, понад п'ять років потрапив до нас мангал. Це дуже вигідні тварини, тому що мало їдять, особливо зерна. В основному вони травоїдні і швидко розмножуються.

На жаль, останнім часом по Україні пройшли чутки про те, що в'єтнамська, корейська породи і мангал – це одна й та ж порода, але це зовсім не так. Це різні породи. Нині утримується декілька порід травоїдних свиней.

Мангал. Цю породу виведено шляхом схрещування дикого західноєвропейського кабана з карпатською мангалицею. Це зовсім невибагливі тварини. За зовнішнім виглядом вони нагадують дику свиню, проте мають масивніше й розвинутіше тіло, а також швидше ростуть. Дуже важливо знати, що вони невислочереві, а, отже, не мають схожості з в'єтнамською та корейською породами. Цю породу ми вважаємо елітою з-поміж травоїдних свиней. Кожен, хто бачив цих свиней, залишався під сильним враженням. Мангал належить до травоїдних свиней м'ясної породи.

Усім відомо: щоб виростити звичайну свиню, потрібно тонну зерна, а для травоїдних мангалів лише 200–300 кг.

У свиней породи мангал генетично закладена інтенсивність нарощування м'язової, а не жирової тканини. В Україні дуже мало подібних порід.

Для мангала однією з головних особливостей є їхня всеїдність. Свині поїдають як рослинні, так і тваринні корми, продукти їхньої переробки, різноманітні харчові відходи та технічні залишки. Взимку раціон складається з сіна, січки з кукурудзиння, коренеплодів, каштанів, жолудів, відходів борошномельного й спиртового виробництва, висівок, браги, кісток, субпродуктів низької категорії.

Головне – привчити поросят їсти все, а не лише буряки чи гарбузи. Влітку сіно й січка замінюють різно-

Що ж до мангала, то це доволі масивна тварина. Якщо маса дорослої корейської свинки становить 80–120 кг, то дорослого мангала – 300–380, а в деяких господарів і 420 кг залежно від умов утримання. Якщо планується відгодовування молодняку, то кабанчиків краще каструвати у віці 1–2 місяці, тоді вони швидко набирають масу.

Статевозрілими свинки стають у віці 5–7 місяців. Поросність триває 116–120 днів. Потомство у свинки легко народжується, корейська ж свинка в основному потребує нагляду й допомоги. У середньому приплід становить 12–15 поросят.

Незалежно від кількості молока в свиноматки поросят з 3–5 днів підгодовуємо змащеним зерном ячменю, ріденькою бовтанкою, а також мінеральними кормами, такими як крейда, кісткове борошно, червона глина. У напувалках постійно тримаємо чисту воду. В тритижневому віці малюки вже самі гризуть буряки, яблука, їдять траву, сіно. До двох місяців поросята смугасті, згодом смугастість зникає. Відлучати поросят бажано в місячному віці. Через 5 днів після відлучення поросят свиню знову парують.

Свиням цієї породи не потрібно ніяких щеплень, вони мають сильну імунну систему. Якщо за корейською свинкою потрібен ретельний догляд, то для мангалів це зайве: вони можуть легко обійтися залишками підніжних кормів. Свині швидко звикають до людей, легко піддаються дресируванню і швидко звикають до свого житла, й навіть, коли відходять далеко від подвір'я, всеодно повертаються назад по власних слідах. Вирощувати цю породу можна для різної мети: на м'ясо, заради молодняку, а також для дресирування мисливських собак та спортивно-мисливської мети.

Мангал уже утримують в багатьох областях України. Та щоб мати справді чисту породу, рекомендую перед купівлею порадитися з господарями, які утримують у себе цю породу, мають племінне поголів'я та подивитися на дорослих особин.

Детальну інформацію дам за наведеною нижче адресою.

П.М. Коломієць,
с. Журавка, Шполянський р-н, Черкаська обл.,
тел.: 8(096)3384543, 8(067)8357139, 80990477737.
Фото автора

Відлучення поросят – важливий етап

Шановні читачі! Відколи у журналі з'явилася рубрика "Консультує дорадча служба" редакція почала отримувати чимало листів, у яких ви звертаєтеся до експертів-дорадників з різних питань, які виникають у вас під час господарювання біля землі. Чимало з них – до фахівців із свинарства. Тож пропонуємо вам відповідь експерта-дорадника, кандидата сільськогосподарських наук, заступника директора Інституту свинарства ім. О.В. Квасницького УААН Оксани Іванівни Кравченко на запитання наших читачів щодо особливостей відлучення поросят від свиноматок у фермерських та особистих селянських господарствах.

Відлучення поросят – важлива складова технології вирощування свиней. Адже від її успішного виконання значною мірою залежать стан здоров'я і продуктивність свиноматок, а також ріст поросят у подальший період. Часто буває, що поросята після відлучення різко знижують енергію росту і хворіють на кишково-шлункові хвороби та застуду. При відгодівлі такий молодняк погано поїдає корми та оплачує їх, пізно набуває реалізаційної кондиції. Тож для запобігання негативним явищам необхідно ретельно підготувати до відлучення як свиноматок, так і поросят.

Традиційно відлучення поросят від маток проводять у віці 60 днів. До цього часу різко знижується утворення і виділення молока в молочній залозі свиноматок, поросята привчені до поїдання додаткових кормів і підготовлені до самостійного існування.

Способи відлучення

Свинарям-аматорам і фермерам можна рекомендувати кілька способів відлучення поросят від маток.

Спосіб 1. Від багатомолочних маток, у яких і після 60 днів підсисного періоду продовжує утворюватися молоко, поросят віднімають поступово – протягом 4–5 днів, щодня скорочуючи кількість смоктань. У перші два дні після відлучення поросят підпускають до матки 4–5 разів, наступні два дні – по 2 рази на добу, а останнього дня – лише раз. За ці дні свиноматка "присушує" вим'я, а поросята дефіцит материнського молока компенсують великою кількістю підгодівлі. За такого способу відлучення матки не хворіють на мастит вимені.

Спосіб 2. Можна застосувати поступове відлучення: спочатку віднімають найбільших, найсильніших та енергійніших поросят і переводять їх на самостійну годівлю, а слабших поросят залишають під маткою ще 10–15 днів. Це дуже корисно для "вирівнювання" приплоду. Однак потрібно обов'язково стежити, щоб у матки були відсисані всі соски, інакше може трапитися запалення вимені.

За такого відлучення свиноматки використовуються менш інтенсивно і дають менше приплоду.

Спосіб 3. На невеликих фермах по отриманню поросят або на подвір'ях, де утримують кілька свиноматок, застосовують метод "збірного гнізда". Поросят, що відстали у рості, після відлучення об'єднують в одне гніздо і підсаджують до спокійної високомолочної свиноматки. Свиноматка-годувальниця вигодовує поросят протягом 2–3 тижнів. За цей час вони швидко видужують і майже наздоганяють одноліток за живою вагою.

Недолік цього методу відлучення поросят полягає у тому, що в потрібний момент може не виявитися такої свиноматки. Тоді "збірне гніздо" переводять на годування штучним молозивом, ЗЦМ, соєвим або вівсяним молоком.

Спосіб 4. Відлучення поросят від маток раніше, ніж у 60 днів, називається раннім. У цьому є чимала вигода. Основне завдання полягає в тому, що від свиноматки одержують більше поросят. До того ж, скорочення лактації захищає матку від виснаження. Лише трохи знижується її вгодованість та за короткий строк вона приходить в охоту. Є певна економія в кормах, оскільки підсосній свиноматці кормів потрібно вдвічі більше, ніж холостій або поросній. Скорочення лактації на 30 днів дає економію кормів близько 1 ц корм. од.

За раннього відлучення матки триваліше зберігають високу багатоплідність, а поросята раніше привчаються до підгодівлі, у них краще розвивається травний тракт, а відтак ефективніше використовуються корми.

Отже, у фермерському і присадибному господарстві при визначенні строків відлучення поросят необхідно враховувати не лише можливості забезпечення ранньовідлучених поросят повноцінними кормами, а й біологічні особливості свиноматок.

Після опоросу свиноматка приходить в охоту на 2–4-й, 23–25-й, 44–46-й, 65–67-й день і т.д. – до тих пір, доки не відбудеться плідне покриття або запліднення. З метою підвищення заплідненості маток відлучати поросят рекомендується за 7–10 днів до приходу її в чергову охоту. Тож оптимальним часом раннього відлучення поросят для присадибного господарства буде вік 35–40 днів, тоді від матки одержують за рік 2,2 опороси і близько 23 поросят.

Строки приходу свиноматок в охоту після закінчення підсисного періоду значною мірою залежать від їхньої вгодованості. Однаково погано приходять в охоту виснажені й ожирілі матки. За 60 днів підсисного періоду свиноматки втрачають до 30–35 кг живої маси і часто виходять після підсосу виснаженими, що призводить до збільшення періоду від відлучення поросят до парування, зниження заплідненості і збільшення ембріональної смертності. Таким маткам треба давати кормів на 5–20% більше норми, внаслідок чого вони швидше приходять в охоту, підвищується інтенсивність овуляції та заплідненість.

Свиноматки після відлучення поросят і до запліднення особливо чутливі на **вітамінні добавки**. Включення до раціону маток вітамінів А і D прискорює відновлення статевої циклічності, у них на 4–7 днів скорочується інтервал від відлучення до ефективного парування, підвищується заплідненість і виживання ембріонів, збільшується багатоплідність, великоплідність, молочність, у 2–3 рази знижується кількість мертвонароджених поросят і підвищується природна резистентність новонароджених.

Щоб підвищити продуктивність свиноматок

Для підвищення продуктивності свиноматок можна рекомендувати свинарям доволі ефективний спосіб – збільшення на 25–30% норми годування маток на протязі 7–14 днів перед заплідненням. Навіть у маток з низькою вгодованістю така короткочасна надмірна годівля сприяє скороченню терміну від відлучення до настання охоти, підвищенню багатоплідності.

При підготовці свиноматок до парування, крім концентратів, їм необхідно давати люцернове сіно, трав'яне борошно, гарбуз, цукрові або напівцукрові буряки, комбінований силос, а влітку – зелену траву.

СМАЧНІ І ПРОСТІ В ПРИГОТУВАННІ СТРАВИ

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"!

Я давно читаю ваш журнал, цікавлюсь і кулінарною сторінкою. Люблю готувати смачні й прості страви. На складні невистачає часу. Надсилаю на конкурс "Господиня-2009" свої рецепти.

Галина Голубцова,
м. Ніжин, Чернігівська обл.

Капустяні рулетики з м'ясною або грибною начинкою

Треба мати: невелику головку капусти, м'ясо або гриби, цибулю, моркву, олію.

Капусту розбираємо так, як на голубці: спочатку вирізуємо качан, а потім опускаємо капусту у підсолений окріп на 15–20 хв., капусту ділимо на листочки, зрізуємо потовщення.

Готуємо начинку: смажимо гриби з цибулею на олії до готовності або варимо будь-яке м'ясо і пропускаємо його через м'ясорубку, з'єднуємо із смаженою цибулею та морквою.

Цим фаршем начиняємо капустяні листочки, згортаємо їх трубочкою, попередньо обмокнувши у збитому яйці та борошні. Смажимо на сковороді в киплячій олії. Можна капустяні рулетики (без яйця та борошна) викласти на деко і запекти в духовці, поливши майонезом.

Копчена риба з хроном

Треба мати: 400 г будь-якої копченої риби, 2 яйця, 2–3 картоплини, 3 столові ложки подрібненого хрону, 150 г майонезу, пучечок кропу та петрушки.

Рибу очистити від нутрощів, зняти шкіру, розділити по хребту на дві частини, вийняти кістки і нарізати маленькими шматочками. Картоплю і яйця зварити, охолодити, почистити і нарізати кубиками. Додати 3 столові ложки хрону. Якщо використовуєте хрін готовий до вживання, то його треба віджати. Салат заправляємо майонезом, вимішуємо, а зверху посипаємо подрібненою зеленню петрушки і кропу.

Салат із кальмарів з солоними огірками та морквою

Треба мати: 200 г варених або консервованих кальмарів, 1–2 солоних огірки, 3 варені картоплини, 3 варені морквини, 100 г зеленого консервованого горошку без рідини, 0,5 склянки майонезу. Сіль та перець – за смаком.

Готові кальмари нарізати соломкою. Заморожені слід проварити в окропі 4–5 хв. не солячи, охолодити, зняти плівку і нарізати соломкою. Відварені та охолоджені картоплю, моркву нарізати кубиками, додати подрібнені солоні огірки і зелений горошок. З'єднати з кальмарами, заправити майонезом і перемішати. Прикрасити зеленим горошком або кружальцями моркви.

Борщ пісний із чорносливом

Треба мати: 200 г червоного буряку, 200 г білоголової капусти, 200 г чорносливу, 1–2 морквини (50 г), 1–2 цибулини (100 г), 300 г картоплі, 2 столові ложки олії, по одній столовій ложці ядер грецьких горіхів на порцію борщу. Сіль, перець – за смаком.

Картоплю миємо, чистимо і нарізуємо соломкою. Підготовлені буряк та моркву шинкуємо на крупній тертушці. Цибулю дрібно січемо. Подрібнені овочі пасеруємо на олії разом з томатною пастою 5 хв., картоплю заливаємо окропом і варимо до готовності. Додаємо пасеровані овочі і нашинковану капусту. Чорнослив миємо, видаляємо кісточки і варимо в окремій каструльці.

Перед подачею до столу в кожну порцію кладемо 6–7 штук чорносливу, ядра грецьких горіхів і сметану. До такого борщу смакуватиме житній хліб, а ще краще грінки. Рідину від чорносливу вливаємо до компоту із сухофруктів.

Паштет із печінки з морквою

Треба мати: 300 г ялової печінки, 0,5 кг моркви, 300 г цибулі, 200 г вершкового масла, чайну ложечку порошку мускатного горіха, сіль – за смаком.

Печінку звільняємо від плівок, нарізуємо маленькими шматочками і смажимо на маслі. Моркву шинкуємо на тертушці і додаємо в сковороду до печінки, потім додаємо подрібнену цибулю. Тушкуємо 10 хв., трохи охолоджуємо і пропускаємо через м'ясорубку (можна двічі). До фаршу додаємо сіль, мускатний горіх, 100 г вершкового масла, що залишилось. Все вимішуємо і перекладаємо у салатницю. Зберігаємо у холодильнику.

Котлети м'ясні з гарбузом

Треба мати: 500 г м'яса, скибочку гарбуза (200 г), сухарі для панірування, 100 г ріпчастої цибулі, 1 столову ложку манної крупи, перець та сіль – за смаком.

Цибулю очистити та разом з м'ясом пропустити через м'ясорубку. Гарбуз, очищений від шкоринки і насіння, потерти на тертушці з дрібними отворами. Додати манну крупу, спеції і вимішати. Сформувати котлети і підсмажити на олії. Котлети, приготовлені за таким рецептом, усередині рожеві, а не сірі.

Смажений гарбуз з часником

Треба мати: невеликий гарбуз або половину великого, борошно для панірування, олію, часник, зелень кропу, сіль, перець – за смаком.

Гарбуз нарізуємо шматочками, зрізавши шкоринку і видаливши насіння, солимо. Коли виступить сік, шматочки гарбуза обвалюємо у борошні і обсмажуємо з обох бо-

ків у киплячій олії. Шматочки викладаємо на блюдо і посипаємо товченим часником, чорним перцем та подрібненою зеленню кропу. Смажений гарбуз можна їсти як самостійну страву або як гарнір до м'ясних страв.

Манні тістечка "Настуся"

Треба мати: 3 склянки манної крупи, 1 склянку кефіру, 1 склянку цукру, 125 г вершкового масла, 2 яйця, 1 чайну ложечку соди, масло для змащування форми.

Кладемо у міксер яйця, цукор і м'яке вершкове масло. Збиваємо. Потім додаємо кефір, погашену оцтом соду і манну крупу. Ретельно вимішуємо. Форму для випікання змащуємо вершковим маслом. Випікаємо у духовці, розігрітій до 180°С 40–45 хв., готовність перевіряємо дерев'яною шпажкою. Коли пиріг охолоне нарізуємо його тістечками. Прикрашаємо масляним або сметанним кремом (цукор – масло, сметана – масло у пропорції 1:1 або 2:1) за допомогою кондитерського шприца. Можна подавати і без прикрас.

Пиріг закусочний "Рибник"

Треба мати: 1,5 склянки борошна, 150 г маргарину, 1 яйце, 3 столові ложки кефіру, цукор, сіль – за смаком.

Для начинки треба мати: 4 варених яйця, 2 будь-яких плавлених сирки, 1 банку сардин у маслі, 1 цибулину, 2–3 зубки часнику, 400 г майонезу, цибулю, петрушку, кріп.

У м'який маргарин додаємо кефір, яйця, сир, цукор, борошно. Вимішуємо тісто і ділимо його на 4 частини. Розкачуємо 4 тонких коржа, випікаємо їх у духовці, охолоджуємо і тільки тоді кожний змащуємо майонезом. Нижній корж посипаємо натертими на великій тертушці яйцями (три штуки), другий корж – подрібненим плавленим сирком і яйцем, на третій корж кладемо розім'яті сардини, які притрушуємо дрібно посіченою цибулею. На верхній корж кладемо тертий плавлений сирок змішаний з часником. Прикрашаємо пиріг дрібно посіченою зеленню. Перед подачею до столу пиріг має настоятись 1–2 год. у холодильнику, загорнутий в харчову плівку.

Бутерброд "На швидку руку"

Нарізуємо тоненькими кружальцями широку варену ковбасу або шинку, обсмажуємо з одного боку. Ковбаса вигинається. У заглиблення кладемо будь-який готовий салат (олів'є тощо), згортаємо рулетиком так, щоб з обох боків було видно салат. Краї скріплюємо шпажкою. Для начинки можна використати звичайний добре віджатий солодкий сир, змішавши його з дрібно посіченою зеленню.

Дорога редакціє журналу "Дім, сад, город"! Хочу взяти участь у конкурсі "Господиня-2009". Смачно їсти хочеться не тільки в святкові, але й у буденні дні. Хочу запропонувати рецепти смачних і легких у приготуванні страв. Ці страви навчилася готувати від чоловікової мами.

З найкращими побажаннями ***Інна Дяченко.***

Салат "Снігове диво"

Треба мати: 400 г морської капусти, одну велику цибулину, 4 яйця, 300 г вареного рибного філе, майонез.

Морську капусту ріжемо, додаємо дрібно посічену цибулину. Яйця та рибу варимо, охолоджуємо і нарізуємо шматочками. Все з'єднуємо, заправляємо майонезом, вимішуємо і перекладаємо у салатницю. Зверху заливаємо майонезом так, щоб вийшла біла "снігова" майонезна куля.

Салат "Земна кора"

Треба мати: банку ананасів шматочками, курячу грудинку, 2–3 яйця, сир, банку солодкої кукурудзи, майонез.

Ананас подрібнити, грудинку курки зварити у підсоленій воді, охолодити і нарізати кубиками. Яйця зварити, охолодити і посікти. Всі складові викласти в салатницю шарами. Кожний шар полити майонезом. Зверху салат присипати тертим сиром, полити майонезом зигзагами і присипати кукурудзою.

Крутенички

Треба мати: одне яйце, борошно за потребою, воду, 0,5 склянки цукру, дрібку солі.

Замісити тісто, потім розкачати його на коржі завтовшки 2 см і вирізати чаркою кружальця із тіста. Потім кружальця варити в киплячій олії 5 хв. Вони мають стати коричнюватого кольору. Подавати до столу, поливши сметаною. Смакуватиме до кави, чаю або компоту.

Торт "Празький"

Треба мати для тіста: 0,5 банки згущеного молока, 0,5 літра сметани, 1,5 склянки цукру, 4 яйця, 1 чайну ложечку погашеної оцтом соди, 2 склянки борошна.

Із цих складових треба замісити тісто і спекти два коржі. Коли коржі охолонуть, їх змастити кремом.

Щоб приготувати крем треба мати: 0,5 банки згущеного молока, 200–250 г вершкового масла.

Усе з'єднати, ретельно збити у міксері або вручну у мисці, охолодити і змастити коржі. Зверху торт можна полити глазур'ю.

Десерт "Тополиний пух"

Треба мати: коробку зефіру, гроно бананів, виноград, пакетик "Гарячий шоколад", 0,5 літра ряжанки, дві столові ложки желатину, мед – за смаком.

Зефір нарізуємо кубиками, банани – шматочками, додаємо цілий виноград (він має бути без кісточок). Додаємо трохи меду, десерт змішуємо і посипаємо вмістом пакетика "Гарячий шоколад". Заливаємо масу ряжанкою, в яку всипаємо 2 столові ложки желатину. Ставимо до холодильника, щоб настоявся.

Смачного всім!

Біодинамічний календар

З березня починається весна. Сонце дедалі більше пригріває, подекуди з'являються перші проталини й підсніжники, хоча на початку місяця ще бувають морози. У березні садівникам і городникам додається клопотів, адже стільки всього потрібно зробити. Тим більше, що згаяного часу не повернути і згодом доведеться лише жалкувати про не виконані у цей період важливі сільськогосподарські роботи. Недарма ж селяни колись казали: "Буває март за всі місяці варт!"

Овен 26 (23:24) – 1.03 (5:33)

Щойно зійде сніг, а земля насититься водою, у ґрунт уже можна висівати редиску, кріп, салат, шпинат, петрушку. Аби раніше отримати вітамінну овочеву продукцію, ділянку накривають плівкою.

До речі, існує простий спосіб прискорити вихід ранньої продукції багаторічних культур. Для цього в березні на грядках тонким шаром розсипають торф або попіл і накривають плівкою. Коли розтане сніг, листя культур стає ніжним і соковитим, а врожай дозріває на 2–3 тижні раніше.

Телець 1 (5:33) – 3 (9:59)

Зазвичай, гілки плодових дерев у цей час уже вільні від снігу. Необхідно поправити обв'язки на штамбиках молодих дерев. Під час відлиг штамби і скелетні гілки дерев білять крейдяним розчином (на 1 л води 2–3 кг свіжогашеного вапна, 0,5 кг глини і 50 г столярного клею, розведеного теплою водою). Цю роботу слід виконати, якщо її не зробили у відлиги попередніх періодів, наприклад, у лютому за плюсових температур.

Близнята 3 (9:59) – 5 (13:07)
Перша чверть Місяця – 4 (9:47)

Дехто із садівників намагається якнайраніше, до розпускання бруньок, обрізати й сформувати дерева і кущі. Слід зазначити, що в молодому саду такі заходи виправдані. А от із дорослими деревами не варто поспішати. Їх можна формувати ще в квітні–травні.

Значно важливіше в цей період – не пропустити строки боротьби з шкідниками і хворобами. До розпускання бруньок на яблунях, грушах, вишнях і сливах видаляють гнізда білана жилкуватого, золотогуза, сухі муміфіковані плоди, вирізують за допомогою секатора гілочки з яйцями кільчастого шовкопряда.

Рак 5 (13:07) –7 (15:24)

Одним із нагальних завдань для садівників і городників у березні є перевірка стану городнього реманенту. За потреби інвентар ремонтують, докуповують той, якого бракує. Особливо піклуються про своє основне знаряддя – городню лопату, тому її бережуть і намагаються не використовувати для інших потреб, аби не затупилася.

Водночас слід подбати про добрива та засоби захисту рослин.

Лев 7 (15:24) – 9 (17:34)

Продовжують доглядати за вигоночними рослинами та овочевими культурами, висадженими у теплиці й на підвіконні. Та найпершою турботою більшості городників є догляд за розсадою ранньої цвітної, брюссельської, савойської, листової капусти, кольрабі, а також помідорів, селери, перцю тощо.

За вирощування рослини бажано двічі підживити розчином коров'яку, який розводять водою у співвідношенні 1:8–1:10. Під час другого підживлення додають 60 г спеціальної городньої суміші або 15–20 фосфорно-калійних добрив.

Діва 9 (17:34) – 11 (20:46)
Повний Місяць – 11 (4:38)

У березні городник уже планує, як раціональніше розмістити на своїй ділянці овочі. Для цього необхідно враховувати, яка сільськогосподарська культура вирощувалася у попередній рік. Досвідчені городники вважають, що відмінними попередниками під ранню білоголову та цвітну капусту є рання картопля, огірки, цибуля, горох, кабачки, помідори. Головне, щоб попередники не були з родини капустяних (редиска, редька, бруква, хрін). Адже для них спільними є як збудники хвороб, так і шкідники.

Попередниками моркви можуть бути ті ж культури, що й для капусти. До речі, якщо моркву не висівали під зиму, то можна зробити це і ранньої весни.

Терези 11 (20:46) – 14 (2:22)

У саду лікують рани і дупла на плодових деревах, очищають штамби і скелетні гілки від старої кори на яблунях, грушах, черешнях, горіхах. Очищену кору, зрізані гілочки з яйцями шкідників акуратно складають на клейонку чи плівку, виносять із саду і спалюють у печі, грубці або просто на землі, але не під деревами, щоб не пошкодити їх вогнем.

Раз у три роки до розпускання бруньок дерева старанно обприскують (промивають) 2–3%-ним розчином нітрафену проти зимуючих стадій шкідників і хвороб (яйця кліщів, попелиць, медяниць, щитівок, парші та ін.). У боротьбі з паршею, водночас і як підживлення, обприскують ґрунт і листя на деревах 7%-ним розчином сечовини або 1%-ним розчином калійних добрив.

Скорпіон 14 (2:22) – 16 (11:21)

14 березня, за народним календарем, – Явдохи. У цей день наші пращури важливого значення надавали садово-городнім роботам, примовляючи: "Прийшла Євдокія – берися до дії!". Господарі розпушували грядки і, якщо дозволяли погодні умови, висівали у відкритий ґрунт насіння ранньої капусти, сподіваючись, що її сходи після Явдохи вже не боятимуться морозів.

У березні городники виносять із сховищ на пророщування картоплю, щоб підготовлені за всіма правилами,

Березень

прогріті й пророщені бульби лягли у квітні в пухкий ґрунт і раніше зійшли, отримавши якнайбільше вологи.

Для одержання ранніх сходів і високого врожаю бульби пророщують (яровизують) на світлі, розкладаючи їх у один–два ряди на стелажах, у ящиках, на відкритих майданчиках, просто в купах, які під час заморозків вкривають соломою чи матами. Бульби щотижня перевертають, а через 35–45 днів висаджують на городі.

Стрілець 16 (11:21) – 18 (23:19)
Остання чверть Місяця – 18 (19:49)

На стеблах чорної смородини вирізують роздуті, схожі на горошини бруньки, де зимував бруньковий кліщ, який є збудником махровості. Під час обрізування дерев зрізи діаметром понад 1 см обов'язково замазують садовим варом або олійною фарбою, а обрізані гілки виносять за межі саду.

Однорічні саджанці яблуні і груші, в яких центральний провідник коротший за 70 см, обрізувати не слід. Високоросліші однорічники обрізують на висоті 80–90 см від землі для закладання крони, однорічні нерозгалужені саджанці сливи – на висоті 60 см, вишні – 50 см.

Обрізування ягідників потрібно розпочинати під час звільнення землі з-під снігу, плодових дерев – коли ще лежить сніг.

Козеріг 18 (23:19) – 21 (12:06)

Досвідчені квітникарі знають, що у більшості районів України березень – найкращий час для обрізування кущових і штамбових троянд. Усі обрізані гілки виносять за межі квітника і спалюють. Відразу після обрізування дехто із садівників вносить під кущі добриво, неглибоко закриваючи його ґрунтом. Але здебільшого виконання цього агрозаходу переносять на квітень.

За необхідності просапують грядки, якщо звичайне розпушування на квітнику неможливе. Для боротьби з бур'янами можна скористатися одним із гербіцидів, широкий асортимент яких нині пропонує торговельна мережа.

За календарем кімнатного квітникарства у березні розпочинають розмножувати й підживлювати пеларгонії. Розмножують монстеру, обрізують і розмножують гібридну лантану.

Водолій 21 (12:06) – 23 (23:08)

У теплицях на горщечкових трояндах уже починають з'являються бутони. Щотижня рослини підживлюють рідким добривом, щоб поліпшити якість їхнього цвітіння.

Для підтримання необхідної вологості повітря пагони троянд обприскують водою. Температуру в теплиці підвищують до 15–18°С.

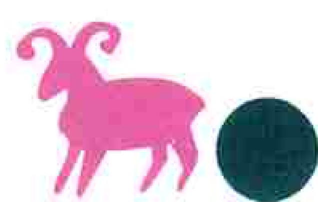
Слід зазначити, що молоді, ніжні пагони троянд дуже бояться попелиці й гусені, тому періодично рослини оглядають і за перших ознак ураження шкідниками обприскують відповідними препаратами.

Риби 23 (23:08) – 26 (7:03)

Горох – одна з найбільш ранніх культур. Його висівають на глибину 4–7 см, щойно розтане ґрунт. Найкращі попередники для гороху – гарбузи, огірки, капуста, картопля.

Якщо не зробили цього раніше, то у ті ж строки, що й горох, можна висіяти кріп. Пам'ятайте, що ранні посіви дають великі кущі й багато соковитої зелені. Окрім того, вони добре витримують заморозки на ґрунті до -5°С.

Овен 26 (7:03) – 28 (12:09)
Новий Місяць – 26 (18:07)

Досвідчені садівники знають, наскільки важливо своєчасно й високоякісно доглядати за ґрунтом у саду. Якщо у вас низинна місцевість, то необхідно визначити, на якій саме глибині залягають підґрунтові води. Найглибшого залягання потребують дерева яблуні і особливо груші, на відміну від ягідних культур, які можна вирощувати навіть там, де підґрунтові води залягають близько від поверхні.

Якщо ж на вашій ділянці малопридатний для вирощування садових культур ґрунт, то його обов'язково потрібно окультурити. Добрий ефект дають сидеральні культури, які переорюють. Можна завезти на ділянку також родючий ґрунт, компост і розсипати шаром 40–50 см, перемішавши з фосфорно-калійними добривами.

Телець 28 (12:09) – 30 (16:36)

Окрім стану ґрунту, для доброго росту й розвитку плодових дерев важливу роль має і розмір приштамбового круга. Так, у перші три роки після садіння його діаметр, зазвичай, становить 1,5–2 м, на 4–6-й рік – 2–3 м, у дерев, старших за 6 років, приштамбовий круг збільшують до 4 м. З віком діаметр приштамбового круга розширюють до розміру проекції крони.

Вирощуючи на своїй дачній або присадибній ділянці помідори, необхідно підготувати розсаду. Для звичайних строків висаджування у відкритий ґрунт насіння на розсаду висівають у другій половині березня. Це дає змогу висадити її у відкритий ґрунт 3–15 травня, коли вона досягне віку 35–45 днів.

Близнята 30 (16:36) – 1.04 (19:30)

Для вирощування розсади помідорів в домашніх умовах використовують спеціальні горщечки, а також поліетиленові й пластмасові ємкості, які перед висіванням насіння наповнюють ґрунтовою сумішшю. Зазвичай, її виготовляють з 70–80% просіяного перегною і 30–20% дернової землі. За важких ґрунтів частку перегною збільшують або додають 10–15% тирси.

Сіянці пікірують наприкінці березня – у перший тиждень квітня у фазі сім'ядольних листочків (за появи першого справжнього листка).

Пропоную:

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. 8 (097) 308-20-95

...гладіолуси. Чудовий фотокаталог у вашому конверті.

М.В. Левчук,
а/с 272, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...шиншили дорослі і молодняк.

смт Голованівськ, тел. 8 (050) 98-205-90

...насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...ПП "Трояндова республіка" пропонує саджанці троянд усіх груп (колекція 400 сортів-призерів), сіянці шипшини, дерева, кущі, живці троянд. Самовивіз. Ціна договірна.

Одеська обл., тел. 8 (04855) 66-331, 8 (097) 275-24-22

... найурожайніші і найневибагливіші сорти суниці і малини. Ожину, смородину, аґрус. Конверт – каталог.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27322

...насіннєву картоплю найновіших, найврожайніших, найсмачніших, найстійкіших сортів. Вирощені на півночі України з весняного та літнього садіння, з потенційною врожайністю до 1 тонни з сотки. Посилками та оптом на місці. Смородину, малину та ін.

О.П. Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500,
тел. 8 (066) 712-06-90

... квіти: жоржини, лілії, іриси, гладіолуси, тюльпани, нарциси, крокуси. Велика колекція. Безкоштовно вишлемо чудовий кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт.

В.А. Головко,
вул. Потьомкіна, 45, с. Олексіївка, Арбузинський р-н,
Миколаївська обл., 55333

... цибулини лілій: ОТ – гібриди, ЛО – гібриди, ЛА – гібриди, азіати, орієнтали на зріз, озеленення, вигонку. Новинки, якість. Конверт – каталог.

Лідія Володимирівна Петрусенко-Касимова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н,
Волинська обл., 45070

...насіння помідорів, корисних для чоловіків.

Олена Михайлівна Сахарнова,
м. Харків, тел. 8 (067) 993-56-07, 8 (057) 312-03-66

...50 сортів гіацинтів, крокуси, нарциси, іриси, лілійники. Конверт – каталог.

В.В. Литвин,
вул. Щорса, 7/9, кв. 53, м. Київ, 03150

...найкращі сорти суниці: Ольвія, Розана, Веселка, Королева Єлизавета, Морський пейзаж та інші. Великоплідну малину, аґрус, смородину, порічки, ожину. Опт, роздріб. Конверт – каталог.

Юлія Володимирівна Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615,
тел. 8 (0472) 30-29-28, моб. 8 (097) 575 -77-81

...укорінені живці хризантем кулеподібної форми, з діаметром куща 30–80 см, корейської дрібноквіткової та гібриди. Конверт – каталог.

Надія Миколаївна Кутова,
вул. Леніна, 67, с. Колонщина,
Макарівський р-н, Київська обл., 08032

...картоплю найкращих сортів (35): Беллароза, Бонус, Повінь, Слов'янка, Червона рута, Рокко... Насіння помідорів – найрізноманітніші сорти (багато новинок). Інші овочеві та лікарські культури. Каталог у вашому конверті.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна, 18, м. Сарни, Рівненська обл., 34503,
тел. 8 (096) 467-63-00

...актинідії гібридні, жимолость їстівну, гумі, чорницю деревоподібну, брусницю садову, журавлину садову, магнолії, рододендрони, хости, гейхери, хризантеми та багато ін. Конверт – каталог.

М.І. Теребич,
с. Хоросниця, Мостиський р-н, Львівська обл., 81331,
тел. 8 (097) 586-77-95, 8 (050) 981-68-09

...велику колекцію елітних томатів – суперранні, великовагові, екзотичні, смугасті. Столові солодкі гарбузи, перець. Хризантеми, жоржини, гіпераструми. Можливий опт. Конверт – каталог.

Олександр Миколайович Колодько,
вул. Леніна, 26, с. Хухра, Охтирський р-н,
Сумська обл., 42750

...якісне насіння овочів та квітів, газонної трави, міцелій гливи (рос. вешенки) + технологія вирощування. Конверт – каталог.

В. Коваленко,
а/с 176, м. Київ-54, 01054

...оптові партії найкращих великоплідних сортів суниць, малини, аґрусу. Роздріб поштою

Володимир Федорович Нікіпєлов,
вул. Шевченка, 76, с. Тубільці, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19611,
тел. 8 (050) 962-04-18, 8 (0472)34-54-04

...продам дворічні саджанці яблуні на карликових підщепах зимових сортів.

Тел. 8 (097) 342-60-78

...недорого гладіолуси, лілії, тюльпани, клематиси. Безкоштовні інструкції, консультації, каталог – у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 23, м. Кременчук-25, Полтавська обл., 39625,
тел. 8 (05366) 68951

...іриси високі бородаті – 275 сортів, півонії – 30 сортів.

Микола Іванович Музичук,
смт Юльївка, Запорізький р-н,
Запорізька обл., 70434

...тюльпани 300 сортів (60 бахромчастих), нарциси, гіацинти, іриси, лілійники. Ціни низькі.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 100, м. Київ, 04074

...голландські сорти лілії, велику надранню ромашку.

О.В. Притиковський,
вул. Проектна, 14, м. Чернігів, 14034

...троянди, тюльпани, нарциси. Замовляйте великий кольоровий каталог за телефоном або письмово.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай, Крим, 98403,
тел. 8 (06554) 422-77; 443-98,
8 (050) 972-87-45, 8 (067) 255-68-51

...досвідчений агроном перешле поштою високоприбуткові саджанці кращих апробованих сортів винограду, фундука. Мінімальна бандероль 10 саджанців – 15 грн. саджанець, пересилка 20 грн. Попередня оплата.

Михайло Юхимович Пічний,
а/с 26, м. Кіровоград, 25019, тел. 8 (066) 249-06-35

...саджанці морозостійкого винограду, актинідії, жимолості, кизилу, айви, гумі, малини, смородини, аґрусу та ін. Декоративні кущі та ліани. Конверт зі зворотною адресою – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39764, тел. 8 (0536) 79-42-10, 8 (066) 222-01-77

...голландські сорти лілії – цибулини та дітки, гофровані гладіолуси. Конверт – каталог.

С.П. Крищенко,
бульв. Верховної Ради, 10, кв. 18, м. Київ, 02100

...спосіб вирощування картоплі без лопати і сапи (8 грн.).
а/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...саджанці районованих та перспективних сортів смородини, порічок, винограду; гладіолуси; іриси; канни. Насіння помідорів (100), перцю, баклажанів, огірків. Новинки. Каталог, пакет насіння у вашому конверті.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...кращі сорти гладіолусів на зріз.

Євген Скобля,
вул. Милятинська, 3-а, кв. 1, м. Львів, 75024

...300 видів рідкісних рослин для відкритого ґрунту. Конверт із з/а – каталог.

Ярослав Дмитрович Гандзій,
с. Гніздичів, Жидачівський р-н, Львівська обл., 81740, тел. 8 (067) 926-19-48

...саджанці троянд: чайногібридні, плетисті, кущові, ґрунтопокривні (100 сортів). Каталог у вашому конверті.

Віталій Миколайович Каньовський,
вул. Трояндова, 29, с. Кугаївці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл., 31632, тел. 8 (03859) 9-86-19, 8 (066) 706-51-98

...саджанці та насіння овочевих, ягідних, рідкісних, екзотичних, лікарських рослин і квітів. Конверт – каталог.

І.П. Шульц,
с. Вільховець-1, Звенигородський р-н, Черкаська обл., 20261

...канни (30), тюльпани (90), нарциси, лілії, багаторічники, гладіолуси, суниці, картоплю та ін.

М.Г. Солдунова,
с. Сагунівка, Черкаський р-н, Черкаська обл., 19644, тел. 8 (0472) 34-23-21, 8 (096) 646-51-93

...іриси, гладіолуси, лілійники, тюльпани. Конверт – каталог.

Микола Іванович Якименко,
вул. Кірова, 7, с. Червоні Партизани, Носівський р-н, Чернігівська обл., 17130, тел. 8 (04642) 3-25-82, 8 (067) 290-01-75

...великий вибір насіння новинок помідорів, перцю та іншого. Конверт – каталог.

Ольга Василівна Черняк,
с. В'язове, Конотопський р-н, Сумська обл., 41650

...сіянці шипшини, карамбіфіра, жерделі; окулянти троянд; саджанці сливи, груші, яблуні, абрикоса, троянд.
Тел. 8 9097) 181-99-20

...карликові та високі бородаті іриси. Конверт – каталог.

Олена Йосипівна Свириденко,
вул. Урицького, 66, м. Хмельницький, 29025, тел. 8 (097) 27-53-319

...**саджанці троянд** для всіх ґрунтово-кліматичних регіонів, вирощені в середній смузі України у відкритому ґрунті: двокольорові, смугасті, блакитні, зелені. Конверт – кольоровий каталог. Посадкова картопля для степової зони України.

А.Я. Береза,
а/с 238, м. Красноармійськ-7, 85307, тел. 8 (066) 345-69-72

...укорінені живці хризантем: мультифлора, великоквіткові на зріз, гіллячкові голландські, середньо- і великоквіткові горщикові. Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касимова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл., 45070

...перспективні, високоврожайні, холодостійкі, самозапильні помідори (80), перець (10), огірки (5), інше (30)...

В.І. Никитенко,
вул. Шевченка, 34, кв. 9, м. Тетіїв, Київська обл., 09800

...перспективні, нові та найновіші сорти винограду, картоплі, суниці садової високих репродукцій.

О.В. Курилін,
вул. Куйбишева, 41-33, м. Токмак, Запорізька обл., 71709, тел. 8 (06178) 4-22-01, 8 (067) 617-20-88

...картоплю вітчизняної і зарубіжної селекції: Надійна, Поляна, Лілея, Кіранда, Тірас та ін. Каталог у вашому конверті.

Інга Ліщина,
вул. Пролетарська, 16, кв. 21, м. Бар, Вінницька обл., 23000, тел. 8 (04341) 2-40-83, 8 (097) 561-36-32

...плодово-ягідні культури, красивоквітуючі кущі і дерева, рослини для живої огорожі, багаторічники та ін. Конверт – каталог.

Віктор Ігорович Серняк,
вул. Зелена, 4/26, м. Жидачів, Львівська обл., 81700, тел. 8 (097) 493-74-22

...насіння традиційних, екзотичних та кімнатних овочів, всього понад 1000 сортів.

Каталог та пакет насіння безкоштовно у вашому конверті з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...саджанці, чубуки елітних сортів винограду. Найкращі сорти великоплідної малини, суниці, ожини безколючкової, аґрусу, смородини. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118, тел. 8 (066) 755-50-38, E-mail:O-naslada@mail.ru

...вівці романівські, молодняк.

О.М. Сергієнко,
тел. 8 (095) 672-95-33

...картоплю: добірні, найстійкіші сорти – поштою. Найвищі репродукції. Консультації.

О.П.Юренко,
вул. Артема,1, с. Диканька, Полтавська обл., 38500, тел. 8 (05351) 9-16-97

...саджанці суниці, що плодоносить у відкритому ґрунті 4–5 міс.: Топорелла, Діана, Проф'юджен (8 сортів), великоплідної садової ожини. Конверт – каталог.

Наталія Андріївна Буря,
а/с 144, м. Красноперекопськ, АР Крим, 96004, тел. 8 (096) 375-60-18

...картоплю сортів: Беллароза, Бернадетте, Скарб. Суниці: Ольвія, Вебеніл, Тудла та інші. Конверт – каталог.

Станіслав Антонович Кусторовський,
вул. К. Маркса, 24, кв. 21, м. Шепетівка,
Хмельницька обл., 30400,
тел. 8 (03840) 5-45-59 8(068) 204-15-77

...сенполії, стрептокарпуси. Читайте про стрептокарпуси в цьому номері "ДСГ".

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина,
Івано-Франківська обл., 77502

...недорого великоквіткові гофровані гладіолуси.

М.П. Косович,
вул. Січових стрільців, 30, м. Заболотів,
Івано-Франківська обл., 78315

...колекційні високоврожайні сорти помідорів, перцю та ін. Конверт з марками на суму 1,45 грн. – об'ємний каталог.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...саджанці троянд елітних сортів на весну 2009 року.

Н.П. Коробань,
вул. Горького, 61, с. Оріхове, м. Антрацит, Луганська обл., 94683,
тел. 8 (068) 166-02-44

...саджанці гінкго (опис у "ДСГ" № 2, 3 за 2008 р.) і сухе подрібнене листя гінкго для настоянки. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,
вул. Марка Вовчка, 2, кв. 1, м. Рівне, 33014

...саджанці маргаритки, дейції, рудбекії, геленіуму, шавлії, сумаху, спіреї, будлеї, монарди.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

...банан плодоносний, мурайя, фейхоа, лавр, гриби, виноград, картопля, каліфорнійський черв'як. Вигрібні ями без викачування. Як зняти окуляри.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32,м. Харків, 61052

...насіння кущової сунички, різних квітів, саджанці горіха Ідеал, смородини Велетень, смородинного дерева, ожини Тайбері, винограду та інше. Конверт – каталог.

Ярослав Антонович Конет,
с. Поділля, Заліщицький р-н, Тернопільська обл., 48613

...сортові жоржини.

Любов Іванівна Зінченко,
вул. Гагаріна, 25, с. Тарасівка,
Зіньківський р-н, Полтавська обл., 38113

...квіти: багаторічники, жоржини до 60 сортів.

Ярослава Михайлівна Тиркус,
вул. Бакинська, 25, кв. 1, м. Львів, 79022

...жоржини, гладіолуси, хризантеми. Конверт – каталог.

М.В. Колісниченко,
с. В. Сорочинці, Миргородський р-н, Полтавська обл., 37645

...насіння ультраранніх низькорослих томатів: Північне сяйво, Суб-арктик, Мішка на півночі, Северянін, Мадонна Рафаеля, Вашингтон. Суперсорти – за плодами не видно ні стебла, ні листя. Насіння японської суниці Білий лотос. Найсолодші, з винятково приємним запахом, неперевершеним смаком білосніжних ягід. Рясно плодоносить з весни до морозів, а в кімнатних умовах – увесь рік. Сорт морозостійкий, не хворіє.

Віталій Миколайович Вітковський,
вул. Шевченка, 8, м. Ківерці, Волинська обл., 45200

...іриси, багаторічники, хризантеми, кущі декоративні, лілійники.

Надія Володимирівна Мартиненко,
вул. Ватутіна, 21, м. Кагарлик, Київська обл., 09200

...сортові жоржини, гладіолуси.

Ксенія Білан,
с. Луківці, Глибоцький р-н, Чернівецька обл., 60416

...накладною платою саджанці великоплідних ягідних культур: смородину чорну, білу, червону (Софіївська, Селеченська-2, Краса Львова та ін.); агрус (Безколючковий, Ліхтарик...); малину (Ізобільна, Недосяжна, Поляна, Крепиш, Феномен та ін.); ожину безколючкову, суниці Королева Єлизавета, Єлизавета-2, Ольвія, Морський пейзаж...); жимолость, актинідію, виноград (25 сортів), фундук (5). Конверт – каталог.

Андрій Дмитрович Драганов,
вул. К. Маркса, 34, смт Ольшанка, Кіровоградська обл., 26600

...висилаю поштою насіння найкращих світових сортосерій айстр, інших квітів, овочевих, лікарських рослин, у т. ч. стевії медової (50 шт. – 10 грн., попередня оплата). Конверт – каталог.

Кирило Платонович Гресь,
а/с 46, м. Миколаїв, 54030
тел. 8 (05163) 24-7-83 (увечері)

...персики 46 сортів, нектарини (11), сливи (10), яблуні (60) та ін. Відеофільми на DVD-R, літературу.

Юрій Миколайович Жох,
вул. Шевченка, 2, м. Ладижин, Вінницька обл., 24320,
тел. 8 (067) 858-14-00

...інжир. Докладна інформація з вирощування.

Богдан Михайлович Гаморак,
вул. Шевченка, 12/13, м. Тлумач,
Івано-Франківська обл., 78000

...жоржини, багаторічники. Конверт – каталог.

Надія Павлівна Коноваленко,
вул. Балукова, 5, кв. 71, м. Вишневий, Київська обл., 08133,
тел. 8 (097) 466-75-04

...жоржини, клематиси, іриси, лілії, лілійники, хризантеми. Конверт – каталог.

В.П. Левченко,
вул. Жовтнева, 26, с.Лука, Лохвицький р-н,
Полтавська обл., 37221,
тел. 8 (050) 553-70-34

...для саду і городу, забуті старі і нові сорти: картопля, жоржини, дерева, кущі, трав'янисті рослини (декоративні, лікарські, технічні та інші). Конверт – каталог.

І.Й. Матлай,
вул. Шевченка, 11/10, м. Броди, Львівська обл., 80600,
тел. 8 (067) 774-20-91

...півонії деревовидні, воронець, кімнатні, багаторічники. Конверт – каталог.

А.Я. Ткаченко,
а/с 1109, м. Черкаси, 18006

...перстач білий (лікує зоб), родіола, калган... Колекція хвойних. Конверт – каталог.

Д.В. Телішенко,
а/с 77, м. Луцьк, 43005

...укорінені живці хризантем.

Ганна Іванівна Хома,
м. Хмельницьк, тел. 8 (096) 745-05-12

...продам трьох африканських тримісячних страусенят, сім'я.
Дніпропетровська обл., тел. 8 (098) 430-36-71

...саджанці елеутерококу, гумі, півонії деревовидної, фундука, ожини, підщепи ВСЛ-2. Сортову картоплю (20).

А.І. Користятинець,
с. Головниця, Корецький р-н, Рівненська обл., 34742,
тел. 8 (097) 381-23-09

...високоякісну сортову картоплю, новинки та суперновинки 2008 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122,
тел. 8 (05449) 33-4-39, 8 (095) 932-27-47

...високорепродуктивне насіння картоплі, квасолі. Конверт – каталог.

С.Ф. Палазюк,
с. В. Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23243,
тел. 8 (067) 378-90-51

...насіння рицини декоративної; накладною платою, недорого.

Віктор Олександрович Міщенко,
а/с 12, м. Гуляйполе, Запорізька обл., 70200

...корейські травоїдні поросята, кнур.

Вінницька обл., тел. 8 (097) 297-53-23

...кури, молодняк порід: кохінхін (чорний, палевий), брама (світла, куріпчаста), кохінхін карликовий (чорний, палевий); кролі породи: фландр, метелик.

Костянтин Надобко,
м. Вінниця, тел. 8 (096) 313-85-85, 8 (050) 461-24-21

...племінні шиншили та молодняк, клітки, інвентар.

м. Конотоп, Сумська обл.,
тел. 8 (067) 25-85-933

...багаторічні квіти на будь-який смак (ґрунтовопокривні, лілійники, хризантеми, кімнатні та ін.) 600 найменувань. Ягідники (суниця, малина, ожина та ін.). Низькі ціни.

Валентина Григорівна Орист,
с. Вікторія, Пирятинський р-н, Полтавська обл., 37044

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, аґрусу, малини.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-а, м. Карлівка,
Полтавська обл., 39500,
тел. 8 (05346) 2-46-47, 8 (050) 304-15-42,
E-mail:shpakvino@mail.ru

...лілії, іриси, багаторічники.

Є.П. Яшкова,
вул. 2-й Овражний, 39, м. Рені, Одеська обл., 68800

...породисті кролики.

тел. 8 (097) 238-90-62

...бульбоцибулини туберози (стаття в "ДСГ" № 9, 2005 р.).

Клавдія Олександрівна Годюшова,
вул. Ворошилова, 103, м. Гола Пристань,
Херсонська обл., 75602,
тел. 8 (05539) 7-86-19

...живці, саджанці комплексностійких сортів винограду, врожайні сорти суниці. Конверт – каталог.

Ольга Вікторівна Пояреля,
просп. Дзержинського,32, м. Донецьк, 83014,
8 (0622) 97-18-57, 8 (095) 380-82-62

...гладіолуси. Конверт з маркою – фотокаталог.

В.І. Пилипенко,
вул. Молодіжна, 14, с. Калайдинці,
Лубенський р-н, Полтавська обл., 37525

У номері:

„ДІМ, САД, ГОРОД“
виробничо-практичний журнал
№ 2, лютий, 2009 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
М.П.Чернецька
Дизайн, верстка **Н.Х.Дець**
Комерційний директор
Г.А.Донець,
Реклама **Н.В.Васильєва,**
тел.: (044) 222-93-17,
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail: dimsadgorod@voliacable.com
або vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 18.01.2009 р.
Загальний тираж 141 033 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у друкарні ТОВ «Новий друк».
м., Київ, вул. Магнітогорська, 1.
Тел.: (044) 559-73-19;
тел./факс: (044) 292-80-50.

КНИЖКОВИЙ КЛУБ®
КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ
Книги там, де життя...

СВІЖА ВЕСНЯНА ПРОПОЗИЦІЯ!

Код	Автор	Назва	Ціна	Ціна за пропозицією
2848	Є. Сухов	Ведмежатник фарту не пропустить	~~33,20 грн~~	5 грн
2939	С. Донской	Наїзд по поняттях	~~25,40 грн~~	5 грн
2756	А. Крісті	Тринадцять загадкових випадків	~~22,10 грн~~	5 грн
2854	Ф. Ванденберг	Восьмий гріх	~~26,60 грн~~	5 грн
2903	А. Девіль	Смарагдове серце	~~23,20 грн~~	5 грн
2869	Ф. Гамбоа	Останній тайник	~~26,60 грн~~	5 грн
2706	С. Шаріфф	Паранджа страху	~~21,00 грн~~	5 грн
2858	Ш. Болтон	Жертвування	~~28,80 грн~~	5 грн
2689	Г. Л. Олді та ін.	Книга магів	~~25,40 грн~~	5 грн
2860	К. М. Монінг	Любовна гарячка	~~23,20 грн~~	5 грн
2864	Б. Пірс	Заборонений потяг	~~22,10 грн~~	5 грн
2931	Д. Маллинс	Твій дотик	~~20,60 грн~~	5 грн
2906	Т. Шевченко	Золоті вірші Великого Кобзаря з коментарями	~~22,10 грн~~	5 грн
2588		Великі таємниці та загадки історії	~~19,90 грн~~	5 грн
2870		Усі гетьмани України	~~28,30 грн~~	5 грн
2872		Найкращі страви української кухні	~~25,40 грн~~	5 грн
2365		Салати для свята і на кожен день	~~27,70 грн~~	5 грн
2712		Домашні заготовки цілий рік	~~25,40 грн~~	5 грн
2656		Ваш город Незвичний підхід до звичних речей	~~19,90 грн~~	5 грн
2876		Печі та каміни	~~25,40 грн~~	5 грн
2786		Сучасний порадник господаря	~~22,10 грн~~	5 грн
2715		Будуємо оселю від фундаменту до даху	~~26,60 грн~~	5 грн
2372		Золота книга господарочки	~~17,70 грн~~	5 грн
2237		Енциклопедія кімнатного квітникарства	~~30,50 грн~~	5 грн
2921		Традиції і свята українського народу	~~25,40 грн~~	5 грн
2874		В'язані шкарпетки, гетри, рукавиці й рукавички	~~33,20 грн~~	5 грн
2720		Суперзачіски Повсякденні та святкові	~~44,30 грн~~	5 грн
2719		Новітній довідник лікарських препаратів	~~28,80 грн~~	5 грн
2879		Діагностика захворювань Медичний довідник	~~28,80 грн~~	5 грн
2878		Професійний гіпноз	~~25,00 грн~~	5 грн
2363		Енциклопедія аномальних явищ і загадок природи	~~30,50 грн~~	5 грн
2914		Народна медицина Сімейний лікарський порадник	~~27,70 грн~~	5 грн
2877		Все, що ви хотіли знати про секс...	~~22,10 грн~~	5 грн
2599		Універсальний сонник для всієї родини	~~22,10 грн~~	5 грн
2783		Практична нумерологія. Цифри та ім'я в твоїй долі	~~22,10 грн~~	5 грн
2883		Чудотворні та зцілюючі молитви та ікони	~~22,10 грн~~	5 грн
2726		Атлас світу	~~35,70 грн~~	5 грн
2884		Орфографічний словник сучасної української мови	~~29,00 грн~~	5 грн
2952		Швидка комп'ютерна допомога	~~38,90 грн~~	5 грн
2887		Пори року Абетка у віршах та загадках	~~26,40 грн~~	5 грн
2913		Букварик для дошкільнят	~~29,90 грн~~	5 грн
2661		Мої улюблені казки	~~27,70 грн~~	5 грн
2891		Англо-російський словник для дітей в малюнках	~~21,00 грн~~	5 грн
2744		Найкраща енциклопедія для сучасних дівчат	~~19,90 грн~~	5 грн

3 БУДЬ-ЯКІ КНИГИ 15 ГРН

+ ПОДАРУНКИ

+ БЕЗКОШТОВНИЙ КАТАЛОГ

Увага! Внесіть дані про себе друкованими літерами та підпишіть заяву. Підпис особи до 18 років мають засвідчити батьки

Книжки з позначкою (У) надруковано українською мовою

ЗАЯВА. НАДСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ а/с 84 «Книжковий Клуб», м. Харків, 61001

1. Я, (П. І. Б)..
записуюся до Книжкового Клубу (надалі Клуб) і згоден/згодна виконувати зобов'язання, зазначені в цій Заяві, протягом щонайменше 1 року; у період членства в Клубі щоквартально купувати хоча б один товар із клубного каталогу поштою, у магазинах Клубу або отримувати та оплачувати книжку, яку рекомендує Клуб.
2. Прошу надіслати мені 3 книжки з цього оголошення за 15 грн, а також подарунки: годинник з калькулятором іменну картку та безкоштовний клубний каталог. Додатково я сплачую вартість пакування та поштової пересилки мого замовлення у розмірі 6,50 грн.
3. Підтверджую, що я і члени моєї родини, які мешкають зі мною за однією адресою, не є членами Книжкового Клубу.
4. Інформація про заявника:

Прізвище ______

Ім'я ______

По батькові ______

Поштовий індекс ______

Область ______

Район ______

Місто, село ______

Вулиця ______

№ будинку ______ **№ квартири** ______

Дата народження ______

5. Я згоден/згодна отримувати від Клубу новини та інші пропозиції звичайною та електронною поштою, за допомогою SMS та за телефонами, вказаними нижче
6. Згоден/згодна безкоштовно отримувати додаткові пропозиції від Клубу – каталоги

☐ «Товари для дому» ☐ «Дім. Сад. Город» (позначте потрібний варіант ✓)

8- ______ дом. тел. код міста + номер телефону, всього 10 цифр

8- ______ моб. тел. код оператора + номер телефону, всього 10 цифр

E-mail: ______

______ **дата заповнення**

Підпис ✓ ______

Вступайте до Клубу на сайті **www.15.bookclub.ua** та отримайте додатково подарунок до свого замовлення.

Код реклами. PM DOS 0109

Членом Клубу може бути тільки один представник родини, яка мешкає за однією адресою. Ви можете скористатися пропозицією про вступ до Клубу лише один раз.

УКАЖІТЬ КОДИ КНИГ

1 ☐☐☐☐

2 ☐☐☐☐

3 ☐☐☐☐

\+

Разом: 15 грн

Підписавши купон, я даю згоду на обробку, зберігання моїх особистих даних та використання їх з маркетинговою метою компанією «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».

НАШ КНИЖКОВИЙ КЛУБ ВІДКРИТИЙ ДЛЯ КОЖНОГО!

- Кожний член Клубу щоквартально отримує поштою БЕЗКОШТОВНИЙ каталог, в якому представлено спеціальну добірку кращих книжкових новинок
- Ексклюзивні видання, доступні лише членам Клубу
- Розіграш цінних призів, в тому числі автомобілів, двічі на рік
- Знижка 10% від роздрібної ціни на книжки в мережі магазинів Клубу (про найближчий до вас фірмовий магазин дізнайтесь за телефоном (057) 783-88-88)

Все, що вам потрібно робити, це щоквартально купувати хоча б один товар із каталогу поштою або в клубній книгарні протягом одного року.

ЩОБ ПРИЄДНАТИСЯ ДО КЛУБУ ПРЯМО ЗАРАЗ

Зробіть 3 простих кроки!

1 *Крок* Оберіть 3 будь-які книжки за 15 грн

2 *Крок* Зробіть замовлення будь-яким зручним для вас способом:
- \+ зателефонуйте за номером: (057) 783-88-88 (щодня з 8.30 до 21.00)
- \+ завітайте до Інтернет-магазину Клубу: www.15.bookclub.ua
- \+ надішліть заяву на адресу Клубу: а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. Харків, 61001

3 *Крок* Отримайте на пошті післяплатою своє замовлення
- \+ чудовий годинник з калькулятором у подарунок*
- \+ картку члена Клубу та безкоштовний щоквартальний каталог

* Під подарунком мається на увазі придбання товару за 0,01 грн. Вартість іменної картки складає 0,01 грн

Індекс 74142 ISSN 1814—4357 Дім, сад, город. №2. 2009. 1—32 с. Ціна договірна.